మహా భారతము

శాంతి పర్వము

షష్టాశ్వాసము(ప్రథమ భాగము)

వైశంపాయనుడు జనమేజయునితో మహా భారత కధను ఈ విధంగా చెప్పసాగాడు.

యోగ, సాంఖ్య యోగులు అక్షరమైన పరబ్రహ్మమును పొందారు అని భీష్ముడు చెప్పగా విని ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు.

“తాతగారూ! ఇంక ఉత్తరాయనము ప్రవేశించుటకు కొద్దిరోజులే వ్యవధి ఉన్నది. కాని నేను మీనుండి తెలుసుకోవలసిన విషయములు అనంతములు. దయచేసి మాకు అన్ని విషయములు వివరించండి. మీరు చెప్పిన అక్షరము అనగా నేమి? క్షర మనగా నేమి? వివరించండి.” అని అడిగాడు.

“ధర్మనందనా! ఈ సందర్భంలో నీకు వసిష్ఠుడు జనకుడు మధ్య జరిగిన సంవాదము గురించి చెబుతాను. సావధానంగా విను. ఒక సారి వసిష్టుడు జనక మహారాజు ఆస్థానమునకు వచ్చాడు. జనక మహారాజు వసిష్ఠుని పాదములకు నమస్కరించి అతిధి సత్కారములు గావించి ఈ ప్రకారంగా అడిగాడు.

“ఓ మునివరా! దేనికైతే నాశనము లేదో, దేనికైతే మొదలు లేదో,

దేనికైతే పునరావృత్తి లేదో, ఏదైతే అత్యంత శుభప్రదమో, దాని గురించి వివరించండి.“ అని అడిగాడు.

అప్పుడు వసిష్ఠుడు ఈ విధంగా చెప్పసాగాడు.“ నేత్రములు, ముఖము, చేతులు, కాళ్లు ఉండి కూడా ఆది, అంతము, వృద్ధి, క్షయము లేకుండా ఉన్న దానిని అక్షరము అంటారు. ఆ అక్షర తత్త్వములోనుండి ఇరువది నాలుగు క్షర తత్త్వములు ఉద్భవించాయి. అక్షర తత్త్వము విక్రియ గా వైరుధ్యము పొందు తుంది. దానినే ప్రకృతి అంటారు. అవ్యక్తము అని కూడా అంటారు. దాని నుండి మహాతత్త్వము పుట్టింది. ఆ మహాతత్త్వము నుండి అహంకారము ఉద్భవిం చింది. ఆ అహంకారమునుండి పంచభూతములు ఐదు, వాటి గుణములైన శబ్ద,స్పర్శ,రూప,రస, గంధాదులు ఐదు, ఇంద్రియములు పది, మనస్సు పుట్టాయి.   ఇవి 24 క్షర తత్త్వాలు. ఈ ఇరవైనాలుగు తత్త్వములు విజ్ఞాన గోచరములు.

కాని 25 తత్త్వమైన పరమ తత్త్వము అక్షరము. ఈ పరమ తత్త్వము విజ్ఞానమునకు కూడా గోచరము కాదు. అది అవ్యయము, అకళంకము, అనామయము, నాశములేనిది, అమృతము. ఈ అక్షర తత్త్వము తనకు తానుగా చరించలేదు. కాని సత్త్వరజస్తమోగుణాల ద్వారా సంచరిస్తూ జీవుల జనన మరణములకు కారణమవుతూ ఉంటుంది. ఈ అక్షర తత్త్వము సత్త్వరజస్తమోగుణములతో కలిసి జనన మరణ చక్రములో భ్రమిస్తూ, తనను తాను మరిచిపోయి తానే దేహము అనే భ్రమలో ఉంటుంది.

ఈ అక్షర తత్త్వము సత్త్వ గుణముతో చేరి తనకు అర్హమైన ధర్మములను ఆచరించి దివ్యత్వము పొంది స్వర్గ సుఖాలను అనుభవిస్తుంది. రజోగుణముతో కలిసి పుణ్య కార్యములను పాప కార్యములను ఆచరిస్తూ వాటికి తగిన

ఫలములను అనుభవిస్తూ ఉంటుంది. తమోగుణముతో కలిసి కేవలం పాపములను చేస్తూ పాప కార్యములను ఆచరిస్తూ పశువులు, పక్షులు మొదలగు జన్మలెత్తి దుఃఖమును, నరకమును అనుభవిస్తూ ఉంటుంది.

ఈ అక్షరమునకు అసలు ఏ రంగూ లేదు. కాని సత్త్వగుణములో కలిసి తెలుపు రంగూ, రజోగుణముతో కలిసి ఎరుపు రంగూ, తమోగుణముతో కలిసి నలుపు రంగుల పట్ల ఆకర్షితమవుతుంది. అదే మాదిరి ఈ అక్షరమునకు ఏ రకమైన గుణము లేదు కాని అహంకార లక్షణము ఆపాదించుకొనడం వలన అనేక రకములైన వికారములను పొందుతూ ఉంటుంది. కాబట్టి అహం కార ము లేకపోతే ఆత్మ నిర్వికారంగా, నిర్మలంగా ఉంటుంది.

ఈ అక్షర పరబ్రహ్మము అన్నిటికన్నా మొదటిది. ఏ రకమైన మలినము అంటనిది. కాని తన తత్త్వమును తాను తెలుసుకొన లేక, త్రిగుణాత్మకమై, యజ్ఞములు, యాగములు, ఒంటి పూట భోజనాలు, నేలమీద పడుకోవడాలు, నిష్ఠతో వ్రతాలు చెయ్యడాలు, సన్యాస ఆశ్రమము స్వీకరించి జడలు కట్టుకొని, నారచీరలు ధరించి, సన్యాసమునకు ఉచితమైన దండధారణ గావించి, (ఏక దండి, ద్విదండి, త్రిదండి), మొదలగు వాటితో ఈ శరీరమును బాధ పెడుతూ ఉంటుంది.

నిజానికి ఈ అక్షర తత్త్వమునకు పుట్టుక జావు లేవు, అది మలినము లేనిది. అది అమృతత్త్వము. కాని తనను తాను మరచిపోయి ఈ అవలక్షణము లన్నీ తనకు కలవు అనే భ్రమలో ఉంటుంది. ఈ అక్షర తత్త్వము తనను తాను తెలుసుకొనిన నాడు, మబ్బు విడిచిన చంద్రుడి మాదిరి ప్రకాశిస్తుంది.ఽ అని చెప్పాడు వశిష్టుడు.

అది విన్న జనకుడు వశిష్టునితో ఇలా అన్నాడు. “ఓ మహాత్మా! పురుషుడు, స్త్రీ కలుసుకుంటేనే సృష్టి జరుగుతుంది. కాని కేవలం పురుషుడికి గానీ స్త్రీకి గానీ సృష్టి చేసే శక్తి, నేర్పు లేవు అని వేదం చెపుతుంది. స్త్రీ పురుషులు కలుసుకొన్నప్పుడు, మరొక జీవి పుడుతుంది. ఆ జీవికి స్త్రీ నుండి చర్మము, మాంసము, రక్తము లభిస్తాయి. పురుషుడి నుండి మజ్జ, ఎముకలు, నరాలు మొదలగునవి లభిస్తాయి.

ఈ పద్ధతి ఒక్క మనుషులకే కాదు, రెండు కాళ్ల, నాలుగు కాళ్ల జంతువులు, పక్షులలో కూడా ఈ మాదిరే జరుగు తుంది. ప్రకృతీ పురుషుడు ఒకరిని ఒకరు ఆకర్షించుకొనడం నరునికి స్త్రీకి ఉండే సంబంధం వలననే కదా! నరునికి స్త్రీకి ఉండే సంబంధం వలననే సమస్త సృష్టి జరుగుతూ ఉంది అని వేదాలు చెబుతున్నాయి. ప్రకృతి గురించి పురుషుని గురించి వారి వారి ప్రవర్తనల గురించి నిరూపించ వచ్చును, కాని మోక్షమార్గము ఎలా ఉంటుందో తెలియడంలేదు. అవ్యక్తమూ, అనుప మానమూ అతీంద్రియము, అనామయము, అనంతము, అమలము అయిన దివ్యమైన తేజస్సు ఒకటి ప్రకాశిస్తూ ఉందని వేదాలు చెబుతున్నాయి కదా! ఆ తత్వాన్ని గురించి వివరించండి.” అని అడిగాడు జనకుడు. వశిష్టుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

“మహారాజా! నీవు అన్ని ధర్మశాస్త్రములు అధ్యయనం చేసావు.కానీ వాటి అర్థము, అంతరార్థము తెలుసుకొనడానికి ప్రయత్నించలేదు. అర్థము తెలియని చదువు వ్యర్థము అని నేను నిశ్చయంగా చెప్పగలను. కాబట్టి నేను చెప్పేది శ్రద్ధగా విను.

సాంఖ్యము, యోగము ఒకదానిని ఒకటి అనుసరించి ఉంటాయి. రెండూ ఒకటే. సాంఖ్యమునకు యోగమునకు మూలము వేదము. ఈ చరాచర ప్రకృతిలో ఉన్న మనుషులకు మూడు లింగములు అంటే పుంలింగము, స్త్రీ లింగము, నపుంసక లింగము అని ఉన్నాయి కదా. కాని మనిషిలో ఉన్న ఆత్మకు ఈ లింగబేధము లేదు. ఈ విషయము శ్రుతులు ఘోషిస్తున్నాయి.

విత్తనము నుండి మరొక విత్తనము పుడుతుంది. ఒక మనిషి నుండి మరొక మనిషి పుడతాడు, ఇంద్రియముల నుండి ఇంద్రియములు, మనసునుండి మనసు పుడతాయి. కాని ఆత్మ, బీజము నుండి కానీ,మనిషి నుండి కానీ, ఇంద్రియముల వలన కానీ, మనసు వలన కానీ, జన్మించదు. ఆత్మ నిర్గుణము, నిరాకారము, నిర్వికల్పము. అందువలన ఆత్మకు సుఖదుఃఖములు, ఈ బంధాలు ఏవీ లేవు.

ఈ ప్రకృతికి లింగబేధములేదు. కానీ ఈ ప్రకృతిలో పుట్టిన వాటికి మాత్రం లింగబేధము పాటిస్తున్నారు. ఈ ప్రకృతిలో పుట్టిన వాటికి వాటి వాటి గుణములను బట్టి, ఆకారాలను బట్టి, స్వభావాన్ని బట్టి లింగబేధము నిర్ణయిస్తారు. ఈ ప్రకృతిలో పుట్టిన వాటి సాంగత్యము వలన ఈ ప్రకృతికి కూడా లింగ బేధము ఉందని చెబుతారు. కాని ప్రకృతి సలింగము కాదు. అలింగము.

మనకు ఆరు ఋతువులు ఉన్నాయి. నిజానికి వాటికి రూపము లేదు. కాని వాటివాటి స్వభావాలను బట్టి, ఆయా ఋతువులలో జరిగే పనులను బట్టి ఆయా ఋతువుల పేర్లు నిర్ణయిస్తాము. కాబట్టి ఈ గుణములు అన్ని ప్రకృతిలోనే ఉన్నాయి. అవి మనిషిలో ఉన్న ఆత్మకు అంటవు. ఇది

అక్షరమునకు, క్షరమునకు కల బేధము. ఈ అక్షరము, క్షరమూ అనేవాటిని, ఏకము-అనేకము, దర్శనము-అదర్శనము, తత్త్వము-నిస్తత్త్వము అని కూడా పిలుస్తారు.

ఈ అక్షర పరబ్రహ్మము అవివేకులకు, మూఢులకు కనపడదు. వివేకము కలిగిన సాంఖ్యులు, యోగులు, తమ తమ బుద్ధితో, వివేచనతో, ఈ 25వ అక్షర తత్త్వమును తెలుసుకోగలుగుతారు.” అని వసిష్ఠుడు జనకునితో చెప్పాడు. అప్పుడు జనకుడు ఇలా అడిగాడు.

“ఓ మహర్షి! ఆత్మకు ఏకత్వము, అనేకత్వము ఉందని అంటుంటారు కదా! అలాగే ఆత్మకు విద్య, అవిద్య కూడా ఉంటాయి కదా! మీరు నాకు అక్షరము, క్షరమునకు కల బేధము వివరించారు. కాని నాకు ఉన్న బుద్ధి మాంద్యము వలన ఏమీ అర్థం కాలేదు. కాబట్టి నాకు మరలా క్షరము, అక్షరము, సాంఖ్యము, యోగము వీటి గురించి వివరించండి.” అని అడిగాడు జనకుడు. వసిష్టుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

“ ఓజనకమహారాజా! యోగమనగా ధ్యానము. అది రెండువిధములు. మొదటిది ప్రాణాయామము. రెండవది మానసిక ఏకాగ్రత. మొదటిది సగుణోపాసన. రెండవది నిర్గుణోపాసన.   పైన చెప్పిన ప్రాణాయామమును మల మూత్రములు విసర్జించేటప్పుడూ, భోజనము చేసిన తరువాత చెయ్యకూడదు.

యోగి లక్షణాలు చెబుతాను విను. మితంగా భుజించాలి. కోరికలను వదిలిపెట్టాలి. ఇంద్రియములను నిగ్రహించాలి. శబ్ద,రస,రూప,గంధాదుల వంక మనసును మరల్చకూడదు.   బుద్ధిని మనసులో నిలుపుకొనాలి. మనసును ఆత్మవంక మళ్లించాలి. మనసులో ఎలాంటి కోరికలు పెట్టుకో

కూడదు. రాయి మాదిరి ఉండాలి. అలాంటి యోగి పగలు రాత్రి అని లేకుండా నిరంతర ధ్యానంలో ఉంటాడు. గాలిలేని చోట నిశ్చలంగా వెలిగే దీపం లాగా వెలుగుతూ ఉంటాడు పరమానందాన్ని పొందుతాడు. దీనినే యోగము అంటారు.

ఇంక సాంఖ్యము గురించి చెబుతాను విను. ప్రకృతి వాదులు అయిన సాంఖ్యులు ఈ ప్రకృతిని అవ్యక్తము అంటారు. ఈ ప్రకృతికి పుట్టించే ధర్మం ఉంది. కాబట్టి తనకు తానుగా బుద్ధి, అహంకారము, పంచభూతములు, విషయ వాంఛలు, ఇంద్రియములుగా ఈ లోకమంతా విస్తరించి ఉంటుంది. దీని కంతా పురుషుడు అధిష్టాత. ఇంక ఈ సృష్టి అనులోమ క్రమంలో అనగా పైనుండి కిందికి జరుగుతుంది. (అనగా తల్లి గర్భంలో నుండి శిశువు తలకిందులుగా కిందికి జారుతుంది.) ఇంక సంహారము కిందినుండి పైకి జరుగుతుంది. (చనిపోయేటప్పుడు ఎగశ్వాస వస్తుంది. శ్వాస పైకి ఎగతంతుంది). ఈ జనన మరణ సమయములలో ప్రకృతి ప్రకోపిస్తుంది.

ప్రధానంగా ప్రకృతి అనీ, ఇంకా క్షేత్రమనీ, అవ్యక్తమనీ అనబడే తత్వము ఒకటే. దానిని సత్త్వము అని అంటారు. జీవునికి పై చెప్పబడిన క్షేత్రము గురించి తెలుసు. కావుననే జీవుని క్షేత్రజ్ఞుడు అని కూడా అంటారు. జీవుడు ఈ అవ్యక్తపురములో ఉండటం వలన పురుషుడు అని కూడా అంటారు.

క్షేత్రము, క్షేత్రజ్ఞుడు వేరు అనడం స్పష్టం. అవ్యక్తమే జ్ఞానము. పురుషుడు ఆ జ్ఞానమును తెలుసుకొనే వాడు. ఈ ప్రకృతి సగుణాత్మకము. పురుషుడు నిర్గుణుడు. ఇది సాంఖ్య పద్ధతి. 24 వికారములను ఏర్పరచిన పురుషుడు తనను తాను చూచుకొనుచూ కైవల్యం పొందుతాడు. ఆ కైవల్యమే పునరావృత్తి మార్గము అంటే మరలా తిరిగిరాని మార్గము. (అంటే జననమరణములు లేని

స్థితి). ఈ సత్యమును తెలిసినవారికి చావు అంటే భయము ఉండదు.

ఓ జనక మహారాజా! నీకు సాంఖ్యమును, యోగమును, అక్షరమును గురించి వివరించాను. ఇంక విద్య, అవిద్య గురించి చెబుతాను విను. విద్య అనగా 25వ తత్త్వమైన అక్షర తత్త్వము. అవ్యక్తమైన ప్రకృతే అవిద్య. కర్మేంద్రియములకు జ్ఞానేంద్రియ ములు, జ్ఞానేంద్రియములకు మనసు, మనస్సునకు పంచభూతములు, పంచభూతములకు అహంకారము, అహంకారమునకు బుద్ధి, బుద్ధికి అవ్యక్తము, అవ్యక్తమునకు 25వ తత్త్వమైన అక్షర తత్త్వము, వరుసగా, విద్యగా పరిగణింపబడతాయి.

జనక మహారాజా! నీకు క్షరము, అక్షరము గురించి ఇంతకు ముందే వివరించాను. కొంత మంది జీవుడిని అక్షరమనీ, ప్రకృతిని క్షరమనీ చెబుతారు. ఇంకొంతమంది జీవుడు, ప్రకృతి కూడా క్షరములు అని అంటారు. మరి కొంతమంది, జీవుడు, ప్రకృతి కూడా అక్షరములే అని అంటారు. ఈ రెండింటికీ ఆది, అంతము లేకపోవడం, రెండింటికీ ఈశ్వరతత్త్వము కలిగి ఉండటం వలన రెండింటికీ సారూప్యం ఉంది. జీవుడు, ప్రకృతి సహజములైన మహత్తు, అహంకారములతో చేరి, ప్రకృతే తానుగా తలపోస్తాడు. అప్పుడు జీవుడు క్షరమవుతాడు. అదేజీవుడు ప్రకృతి వికారములకు లోబడకుండా స్వతంత్రంగా ఉంటే అక్షరమని పిలువబడతాడు.

జీవుడికి జ్ఞాన ప్రకాశము కలిగినపుడు ఈ విధంగా తలపోస్తాడు.

ౕ ఇంత కాలము నేను అజ్ఞానము లో ఉండి ప్రకృతియే నేను అని అనుకుంటున్నాను. నీరు వేరు, నీటిలో ఉన్న చేప వేరు. అదే మాదిరి నేను వేరు.

ఈ ప్రకృతి వేరు. కాని నాలో ఉన్న అహంకారము చేత నేను ప్రకృతి అని భ్రమలో ఉన్నాను. ఈ ప్రకృతి తన వికృతులతో నన్ను వెర్రివాడిని చేసింది. నిజానికి నేను వేరు. ఈ ప్రకృతి వేరు. నేను నిష్కళంకుడను. నాకు రూపము లేదు. నాకూ ఈ ప్రకృతికి ఏలాటి సంబంధము లేదు. నేను ఈ ప్రకృతికి దూరంగా ఉంటాను. కాని ఈ తప్పంతా ప్రకృతిదా! కాదు కాదు. నాదే. అసలు ఏలాటి సంగమము లేని వాడిని, నేను ఈ ప్రకృతితో ఎందుకు కలిసాను? నాకు ఇన్ని రూపములు ఈ ప్రకృతి వల్ల కదా సంప్రాప్తించినవి! ఈ ప్రకృతి తో కలవడంవల్ల నాలో మమతా మమకారాలు చెలరేగాయి. దానితో జన్మవెంట జన్మ వస్తున్నాయి.

ఇప్పుడునేను ఈ ప్రకృతిని వదిలించుకున్నాను. ఇప్పుడు నేను నిర్మలంగా ఉన్నాను. నాకు ఈ ప్రకృతిని ఆశ్రయించవలసిన అవసరం ఏముంది? ఈ ప్రకృతి ఎన్ని రూపాలు ధరించినా వీటికి మూలం మమత, అహంకారము. నేను ఈ రెండింటినీ దగ్గరకు చేరనివ్వక పోతే ఈ ప్రకృతి నన్ను ఏమీ చెయ్యలేదు. ఏమీ చెయ్యలేక పోవడం, చెడ్డగుణముల ఎడల ఆసక్తి ఈ ప్రకృతి లక్షణములు. అందుకే ఈ ప్రకృతిని వదిలి వెయ్యాలి. నిశ్చలానందాన్ని పొందాలి. పరమ పదాన్ని పొందాలి.౬

ఈ ప్రకారంగా ఆలోచించిన పురుషుడు (జీవుడు) ప్రకృతిని వదిలిపెట్టి అక్షరతత్త్వమును పొందుతాడు.

జనక మహారాజా!నీకు ఇంతకు ముందే చెప్పాను. ప్రకృతి వికారములు 24. దాని తర్వాత 25వ తత్త్వమే అక్షర తత్త్వము. దానికన్నా శ్రేష్ఠమైనది 26వ తత్త్వము. అదే పరమ తత్త్వము. ఈ తత్త్వము శాశ్వతమైనది. ఇది తన కింద ఉన్న 25 తత్త్వములను చూస్తూ ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది. ఈ

తత్త్వమును సాంఖ్యులు తప్ప వేరెవరూ తెలుసు కోలేరు. ఈ జీవతత్త్వము, పరతత్త్వము నకు బ్రహ్మము అని కూడా పేరు.

ఇందాక చెప్పినట్టు జీవుడు జ్ఞానము పొంది, ఈ ప్రకృతిని విడిచిపెట్టి, పరతత్త్వాన్ని చూచినప్పుడు,ప్రకృతి తన సగుణత్త్వాన్ని విడిచిపెడుతుంది. అప్పుడు జీవుడు కైవల్యస్థితిని పొందుతాడు. ఆ ప్రకారంగా కైవల్యస్థితిని పొందిన జీవుడు పరతత్త్వములో కలిసిపోతాడు. ఆ స్థితి నిరామయము, అనంతము.

జీవునికి గల ఏకత్వము, అనేకత్వమును మనకు శాస్త్ర విజ్ఞానము ద్వారా తెలుసుకొనవచ్చును. శ్రద్ధ ఉన్న వాడు మాత్రమే ఇది తెలుసుకొనగలడు. ఈ జీవుడు తనను ప్రకృతిగా భావించుకొని ప్రకృతి గుణములను తనలో ఆపాదించుకొని జీవిస్తున్నాడు. కాబట్టి జీవునికి ప్రకృతి నుండి మోక్షం సిద్ధించాలి. అదే జరిగి, జీవుడు ప్రకృతి నుండి విడివడితే, 26వ తత్త్వమైన పరతత్త్వముతో కలిసిపోతాడు. ఆ పరతత్త్వమే శివమూ, పరమ బ్రహ్మమూ, సనాతనము అయిన బ్రహ్మపదము.

దానిని గురించి నీకు వివరంగా తెలియచేసాను. నీవు దీనిని భక్తి, శమము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, వేదతత్పరత కలవారికి మాత్రమే ఉపదేశించు. పై అర్హతలు లేని వానికి ఈ విద్యను చెప్పవద్దు. అపాత్రదానం చెయ్యవద్దు. నీకు ఇష్టం అయితే ఈ భూమండలం అంతా దానం చెయ్యిగాని, ఈ విద్య మాత్రం అనర్హునికి చెప్పవద్దు." అని వసిష్ఠుడు జనక మహారాజుకు చెప్పిన విషయములను భీష్ముడు ధర్మరాజుకు తెలిపాడు.

"ఓ ధర్మనందనా! పూర్వము ఈ విద్యను బ్రహ్మ వసిష్ఠునకు, వసిష్ఠుడు

నారదునకు చెప్పారు. నారదుడు నాకు చెప్పాడు. ఇప్పుడు నేను నీకు ఉపదేశించాను. దీని వలన నీకు శాశ్వతానందము కలుగుతుంది.

ఈ సందర్భంలో నీకు మరొక వృత్తాంతము కూడా చెబుతాను. పూర్వము వసుమంతుడు అను వాడు వేట కోసం అడవికి వెళ్లాడు. అక్కడభృగు వంశ సంజాతుడైన ఒక మునిని చూచాడు.

“ఓ ముని పుంగవా ఈ లోకము లో గానీ, పరలోకములో గానీ ఆచరించ దగ్గ ధర్మము ఏది చెప్పండి!” అని అడిగాడు.

“ఓ మహారాజా! మనం ప్రతి రోజూ చేసే మంచి పనులు చెడ్డ పనుల వల్ల మనకు సుఖము దుఃఖము కలుగుతున్నాయి. అత్యాశతో అన్నీ పనులు చేయాలి అనుకోడం తప్పు. తియ్యటి తేనె కోసం కొండ మీదికి ఎగబాకు తున్నాము అని అనుకుంటారు గానీ, అక్కడినుండి జారి విరగ బడతాము అని తెలుసుకోరు. ధర్మాన్ని, జ్ఞానాన్ని నిర్మలమైన మనస్సుతో అభ్యసించాలి. ఎల్లప్పుడూ సత్సంగములలో కాలం గడపాలి. అప్పుడు అతనికి ఈ లోకములో పరలోకములో సుఖము లభిస్తుంది.

ఇంకా బ్రాహ్మణులకు హితమైన పనులుచేయాలి. అర్హులకు దానములు చెయ్యాలి. ఒక సారి దానం చేసిన తరువాత అయ్యో ఇంత ధనం దానం చేసానే అని బాధ పడకూడదు. క్రోధమును కామమును వదిలిపెట్టాలి. మనసు ధృ ఢంగా ఉంచుకోవాలి. మనో ధైర్యము లేకపోవడంవల్లనే పూర్వము మహా భిషుడు స్వర్గమునుండి బహిష్కరింపబడ్డాడు. యయాతి మహారాజు మనోధైర్యము ఉండటం చేత ఆపదలనుండి అవలీలగా బయట పడ్డాడు.” అని చెప్పిన ఆ ముని మాటలు విన్న వసుమంతుడు కామ క్రోధములను

వదిలిపెట్టి మనోధైర్యమును పొందాడు” అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

“పితామహా! దేని కైతే ధర్మము అధర్మము లేవో, ఏదైతే అన్ని సందేహముల నుండి విముక్తి పొందిందో, దేని కైతే పుట్టుక, చావు లేవో, ఏదైతే నిత్యమై, శుచియై, ఆనందమయమై, అవ్యయమై, పరతత్త్వమై, దుఃఖ రహితమై ఉంటుందో అటువంటి దాని గురించి వివరించండి” అని అడిగాడు. దానికి భీష్ముడు ఇలా చెప్ప సాగాడు.

“ధర్మ నందనా! ఈ సందర్భంలో నీకు జనకుడు, యాజ్ఞవల్క్యుడు మధ్య జరిగిన సంవాదమును వినిపించెదను. యాజ్ఞవల్క్యుడు సకల లోకములలో కెల్లా విజ్ఞానఘనుడు. ఒక రోజు మిథిలా నగర రాజైన జనకుడు యాజ్ఞవల్క్యుని చూచి ఇలాఅడిగాడు.

“ఓ మునీంద్రా! ఇంద్రియములు, అవ్యక్తము అయిన ప్రకృతి, బ్రహ్మము, పరతత్త్వము, పంచభూతములు, అవి ఎలా పుట్టాయి, ఎలా లయమవుతాయి, వాటికి చెందిన కాలమును వివరించండి.” అని అడిగాడు. దానికి యాజ్ఞవల్క్యుడు ఇలా చెప్పాడు.

“ ఓ మహారాజా! సృష్టిని, లయమును ప్రకృతి కల్పిస్తుంది. ఒకరోజులో పగటిపూట పది కల్పములు, రాత్రి పది కల్పములు ఉంటాయి. పగలు సృష్టి జరుగుతుంది. రాత్రిపూట లయం జరుగుతుంది.

ఈ లోకంలో ఉన్న అన్ని జీవరాసులకు జీవనా ధారముగా ఓషధులు సృష్టింపబడ్డాయి. దాని కోసం బ్రహ్మ సృష్టింప బడ్డాడు.ఆ బ్రహ్మ పంచ భూతములను సృష్టించాడు. వాటి గుణములైన శబ్ద, స్పర్శ, రస, రూప,

గంధాదులను సృష్టించాడు. వీటిని గ్రహించడానికి 5 జ్ఞానేంద్రియములను, 5 కర్మేంద్రియములను సృష్టించాడు. ఈ ఇంద్రియములకు మనస్సు అధినేత. అది ఎలాగంటే, మనము వినడానికీ, చూడడానికీ సాధనాలైన చెవి, కన్ను కూడా తమంత తాము వినలేవు, చూడలేవు. మనస్సు ప్రభావంతోనే అవి వినగలవు, చూడగలవు. మిగిలిన ఇంద్రియములు కూడా అలాగే మనస్సు ప్రభావంచేత తమ తమ పనులను నిర్వర్తిస్తున్నాయి. ఈ విషయం గ్రహించడానికి పెద్దగా జ్ఞానం అవసరం లేదు. అజ్ఞానులు కూడా గ్రహించగలరు.

ఇంద్రియములు మనస్సు చెప్పినట్టు చేస్తాయి అని చెప్పాను గదా! మనస్సు ఇంద్రియములలో చరించక పోయిన, ఇంద్రియములు ఏమీ చేయకుండా ఊరుకుంటాయి. కాని మనసు మాత్రం ప్రాపంచిక విషయములలో సంచరి స్తూనే ఉంటుంది. కాబట్టి ముందు మన ఇంద్రియములు ప్రాపంచిక విషయ ములలో తగుల్కొనకుండా చూడాలి. తరువాత మనస్సును నిగ్రహించాలి. ఇది అభ్యాసముతోనే సాధ్యమవుతుంది.

ఇంక ప్రళయమును గూర్చి చెబుతాను విను. రాత్రికాగానే, అవ్యక్తమైన ప్రకృతి అహంకారపూరితుడైన పురుషుని ప్రబోధిస్తుంది. ఆ పురుషుడు 12 రూపములతో సర్వభూతములను నాశనం చేస్తాడు. ఈ పృథివి అంతా జల మయము అవుతుంది. ఆ జలములను కాలాగ్ని నశింప చేస్తుంది. ఆ కాలా గ్నిని వాయువు అంతమొందిస్తుంది. ఆ వాయువును ఆకాశం మింగుతుంది. ఆ ఆకాశ తత్త్వాన్ని మనస్సు తనలో లయం చేసుకుంటుంది. ఆ మనసును అహంకార పూరితుడైన పురుషుడు కబళిస్తాడు. ఆ అహంకారము అవ్యక్తమైన ప్రకృతిలో లీనమైపోతుంది. ఇదంతా రాత్రి జరుగుతుంది. రాత్రి గడిచిపోగానే మరలా సృష్టి ప్రారంభం అవుతుంది.

ఇప్పుడు నీకు అధ్యాత్మము, అధిభూతము, అధి దైవతము వీటిగురించి చెబుతాను.

మనశరీరములోని పాదము, అపానము, జననేంద్రియము, చేతులు, నాలుక ఇవి అధ్యాత్మములు. అవి చేయు పనులు అనగా, నడవడం, విసర్జన, సృష్టికార్యము(మైథునము), పనులు చెయ్యడం, మాట్లాడటం అవి అధి భూతములు. వీటికి వరుసగా విష్ణువు, సూర్యుడు, ప్రజాపతి, ఇంద్రుడు, అగ్ని అధిదేవతలు.

అలాగే, కళ్లు, నాలుక, ముక్కు, చర్మము, చెవి అధ్యాత్మములు. వాటి గుణములైన రూపమును చూడటం, రసాస్వాదన చెయ్యడం,వాసన చూడటం, స్పర్శ, శబ్దములు వినడం అధిభూతములు. వాటికి వరుసగా సూర్యుడు, నీరు, భూమి, వాయువు, ఆకాశము అధిదైవతములు.

అలాగే మన మనస్సు అధ్యాత్మము. మనసుకు గుణమైన తెలుసు కోవడం, స్పందించడం అనేవి అధిభూతములు. ఆమనస్సుకు చంద్రుడు అధిదైవతము. ఇది వేదప్రమాణము.

అలాగే బుద్ధి అధ్యాత్మము. దాని గుణమైన విషయ పరిజ్ఞానము, శాస్త్ర పరిజ్ఞానము దానికి అధిభూతములు. బుద్ధికి క్షేత్రజ్ఞుడు అధిదైవతము.

అలాగే అహంకారము అధ్యాత్మము. దాని గుణమైన అభిమానము, స్వాతిశయము అధిభూతము. రుద్రుడు అహంకారమునకు అధిదైవము. అలాగే మన చిత్తము అధ్యాత్మము. దానిగుణమైన చేతనత్వము అధిభూతము. దానికి అధిదేవత బ్రహ్మము.

ఇంక ప్రకృతి, పురుషుడు, వారి ప్రకారముల గురించి చెబుతాను విను. ప్రకృతి తన ఇష్టం వచ్చినట్టు, సత్త్వ రజస్తమోగుణముల ఆధారంగా అనేక రకములైన వికృతులను, ఒక ఆటగా, పెంపొందిస్తూ ఉంటుంది. ఒక దీపము నుండి అనేక దీపములు వెలుగుతున్నట్టు, ఈ ప్రకృతి తనలో నుండి అనేక రకము లైన రూపములను ఆవిష్కరిస్తుంది.

సంతోషము, ఆనందము, ఆరోగ్యము, కోపం లేకుండా ఉండటం, చక్కని ప్రవర్తన, పరిశుభ్రంగా ఉండటం, ప్రకాశ వంతంగా ఉండటం,మనస్సు స్థిరంగా ఉండటం, అహింస, నిర్మలత్వము, శ్రద్ధ, నీతిగా ఉండటం, కొంచెం సిగ్గు కలబోయడం, ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే పలకడం, శుచిగా ఉండటం, ఆచార వంతులుగా ఉండటం, లోభము లేకుండా ఉండటం, అందరి పట్లా కరుణతో ఉండటం, కామవాంఛలు లేకపోవడం, ఎవరి మీదా చాడీలు చెప్పకుండా ఉండటం ఇవన్నీ సత్త్వగుణ లక్షణములు.

ఇంక రజోగుణ లక్షణములు ఏవంటే--- అందరితో తగువు పెట్టుకోడం, అహంకారము, గర్వము, కామ వాంఛలు అతిగా కలిగి ఉండటం, కోపము, మాత్సర్యము, నిర్దయగా ఉండటం, ఎల్లప్పుడూ భోగములు అనుభ వించాలనే కోరిక,అహంకారము, దుఃఖము ఇవి రజోగుణ లక్షణములు.

ఇంక తమోగుణ క్షణములు ఏవంటే--- ఎల్లప్పుడూ ఏడుపు మొహంతో ఉండటం, అధికమైన మోహము, ఎప్పుడూ తింటూ ఉండటం, అనవసరంగా ఎదుటి వారితో అడ్డంగా వాదించడం, మూర్ఖత్వము, ఒకరి మీద ఒకరికి విరోధము కల్పించి ఆనందించడం (శాడిజం), ఇవి అన్నీ తమోగుణ లక్షణములు.

మనలో ఉన్న జీవాత్మకు ఎలాంటి కళంకము ఉండదు. కాని జీవుడు అనేక రూపములతో ఉన్న ప్రకృతితో చేరి కళంకితుడు అవుతున్నాడు. జీవుడు చైతన్యమూర్తి, కాని ప్రకృతి చైతన్య రహితమ్మైనది. జీవుని ప్రకాశంతోనే ప్రకృతి వెలుగుతూ ఉంటుంది. కాని జీవుని ప్రకృతి ఎల్లప్పుడూ తన వశంలో ఉంచు కుంటుంది.

మరొక విశేషం ఏమిటంటే, మనలో ఉన్న జీవాత్మ తన నిజస్థితిని తాను తెలుసుకొనలేదు. జీవాత్మ ప్రకృతి తో చేరి సత్త్వ, రజస్తమోగుణములకు లోనయి కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉంటుంది. సత్త్వ గుణ ప్రధానములైన కర్మము లను ఆచరించి స్వర్గలోక ప్రాప్తి పొందుతుంది. రజోగుణ ప్రధానములైన కర్మము లను ఆచరించి తిరిగి మనిషి జన్మను పొందుతూ ఉంటుంది. తమోగుణ ప్రధానము లైన పాప కర్మములను ఆచరించి రౌరవాది నరకములను పొందు తుంది.

ఎప్పుడైతే ఈ శరీరములో ఉన్న జీవుడు తనను తాను తెలుసుకుంటాడో, అప్పుడు జీవుడు ఈ ప్రకృతి వికారములలో చిక్కుకొనడు. అంతర్ముఖుడై అక్షర పదమ్మైన బ్రహ్మ పదమును పొందుతాడు.” అని యాజ్ఞవల్క్యుడు జనకునితో చెప్పాడు.

అప్పుడు జనకుడు యాజ్ఞవల్క్యుని ఇలా అడిగాడు. “ఋషి పుంగవా! తమరు పురుషుడు చేతనత్వము కలవాడనీ, ప్రకృతి చేతనా రహితమ్మైనది, జడమనీ చెప్పారు కదా! అలా ఎందుకు జరిగింది. దానికి కారణమేమి?” అడిఅడిగాడు. దానికి యాజ్ఞవల్క్యుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

ఓ జనక మహారాజా! సగుణము అగుణము కాదు. అగుణము సగుణము కాదు. సత్త్వ,రజస్తమోగుణములు కలిగిన అవ్యక్తమైన ఈ ప్రకృతి, జీవునికి సహజమైన చేతనత్వమును, ఎలా పొందు తుంది. మనలో ఉన్న జీవుని యొక్క సహజ రూపమును తెలుసు కొనే జ్ఞానము ప్రకృతికి లేదు. కాని ప్రకృతి గురించి, దాని యొక్క స్వభావమును గురించి తెలుసుకొనే జ్ఞానము పురుషునికి ఉన్నది.

కాబట్టి ఓ జనక మహారాజా! ప్రకృతి అచేతనము, పురుషుడు చేతనత్వము కలవాడు. ఈ జీవుడు ఎల్లప్పుడూ ప్రకృతిలో విహరిస్తుంటాడు. కాని దాని వికారములు పురుషునికి అంటవు. ఇదీ ప్రకృతి పురుషుల సంబంధము. తామర పువ్వు ఎల్లప్పుడూ నీటిలో ఉంటుంది. కాని తామర పువ్వు రేకులకు నీరు చుక్కకూడా అంటదు. అలాగే ఎల్లప్పుడూ ప్రకృతిలో లీనమై ఉన్నప్పటికీ, పురుషునికి ప్రకృతికి సహజమైన వికారములు అంటవు.

జనక మహారాజా! ఇంతవరకూ నీకు సాంఖ్యయోగము గురించి చెప్పాను. ఇంక యోగము గురించి చెబుతాను. సాంఖ్యముతో వచ్చు జ్ఞానముగానీ, యోగముతో వచ్చు బలము గానీ, ఈ ప్రపంచములో ఇంకెక్కడా కానరావు. కాని కొంతమంది అవివేకులు సాంఖ్యము, యోగము వేరు వేరు అంటూ ఉంటారు. కాని నేను మాత్రము సాంఖ్య, యోగములను ఒకటిగానే భావిస్తాను.

మనోధారణ, ప్రాణాయామము అనేవి రెండు ప్రధాన యోగములు. అందులో మొదటికి నిర్గుణము. రెండవది సగుణము. మనోధారణ అనగా మనసును ఏకాగ్రతతో ఉంచడం. ప్రాణాయామము అనగా శ్వాసను ఒక క్రమ పద్ధతిలో పీల్చి వదలడం. అదీకూడా మనకు ఏ మాత్రం అసౌకర్యము కలగని విధంగా. క్రమం తప్పకుండా ప్రాణాయామం చేస్తూ, ఇంద్రియములను

అదుపులో ఉంచు కున్నవాడు యోగసిద్ధి పొందుతాడు.

ఈ ప్రాణాయామము చేసే సాధకుడు చాలా నియమ నిష్ఠలతో ఉండాలి. రోజూ కొంచెం సేపు ప్రాణాయామము చెయ్యడం అభ్యసించాలి. శరీరమునకు ఏ మాత్రం అసౌకర్యము కలగని రీతిలో ప్రాణాయామమును అభ్యసించాలి. ఆ ప్రకారంగా పగలు రాత్రి ప్రాణాయామము అభ్యసించాలి. దానివలన లోపలా బయటా శరీరం శుద్ధి అవుతుంది.యోగ సిద్ధికి ప్రాణాయామము, దాని వలన లభించే అంతర్ బాహ్యశుద్ధి, మూలము.

ప్రాణాయామము సగుణ తంత్రము. ఇంక నిర్గుణ తంత్రము గురించి వివరిస్తాను. ఇంద్రియాలను మనసులో లీనం చెయ్యాలి. మనసును అహంకార ములో లీనం చెయ్యాలి. అహంకారాన్ని బుద్ధిలో కలపాలి. బుద్ధిని ప్రకృతిలో లీనం చెయ్యాలి. దానినే ధ్యానము అంటారు. నిరంతరమూ ధ్యానములో నిమగ్నమైన వాడికి ముసలితనము లేదు. నిరంతరానందము పొందుతాడు. అతనికి ఏ మలినములు అంటవు. అట్టివాడు పరమాత్మను దర్శించ గలుగు తాడు. అటువంటి యోగి గాలిలేని చోట పెట్టిన దీపము వలె నిశ్చలంగా ఉంటాడు. నిర్మలమైన ఆకాశము వలె ఉంటాడు. ఎన్ని ఆటుపోట్లు వచ్చినా చలించని సముద్రము వలె ఉంటాడు. అతని చుట్టు ఎన్ని భయంకర శబ్దములు వినిపిస్తున్నా, వాటినిపట్టించుకోడు. తన ధ్యానమునకు భంగం కలుగనివ్వడు. దీనినే యోగ మార్గము అంటారు.

కాని ఈ మార్గంలో నడవడానికి ఏ మాత్రం అలసత్వము పనికిరాదు. ఎల్లప్పుడూ జాకరూకుడై ఉండాలి. ఎవరికీ అందని మోక్షపదము ఈ యోగికి లభిస్తుంది. మరణ సమయంలో ఇటువంటి యోగికి ప్రాణం పాదముల నుండి పోతే అతనికి విష్ణు పదం లభిస్తుంది. పిక్కలనుండి పోతే వసువులు ఉండే

లోకం లభిస్తుంది. జానువులు అంటే మోకాళ్ల నుండి పోతే సాధ్యులు ఉంటే లోకం లభిస్తుంది. విసర్జకావయవము నుండి పోతే సూర్యలోకము లభిస్తుంది. జననేంద్రియము నుండి పోతే భూలోకం లభిస్తుంది. తొడల నుండి పోతే ప్రజాపతి లోకము లభిస్తుంది. పార్శ్వముల నుండి పోతే మరుత్తులు అనే దేవతలు ఉండే లోకము లభిస్తుంది. బొడ్డులోనుండి ప్రాణం పోతే చంద్ర లోకము లభిస్తుంది. చేతుల నుండి ప్రాణం పోతే స్వర్గలోకము లభిస్తుంది. వక్షస్థలమునుండి పోతే కైలాస ప్రాప్తి కలుగుతుంది. గొంతులో నుండి పోతే నరుడు అనే మహాముని ఉండే లోకము లభిస్తుంది. ముఖంలో నుండి పోతే విశ్వేదేవతలు ఉండే లోకము లభిస్తుంది. చెవులనుండి ప్రాణం పోతే దిక్పాలకులు ఉండే లోకము లభిస్తుంది. ముక్కునుండి పోతే వాయుదేవుని లోకము లభిస్తుంది. కన్నుల నుండి ప్రాణం పోతే అగ్నిదేవుడు ఉండే లోకం లభిస్తుంది. కనుబొమల నుండి పోతే అశ్వినీ దేవతలు ఉండే లోకం లభిస్తుంది. నుదురు భాగం నుండి పోతే పితృదేవతలు ఉండే లోకం లభిస్తుంది. తల పైభాగం నుండి (బ్రహ్మ రంధ్రం నుండి) ప్రాణము పోతే శాశ్వతానంద దాయిని అయిన మోక్షము లభిస్తుంది.

ఇంకా మరణ సమయంలో కనపడే సూచనల గురించి చెబుతాను విను. ఆకాశంలో అరుంధతీ నక్షత్రం కనపడకపోయినా, తన ముక్కు చెక్కినట్టు కనపడినా, పున్నమి చంద్రుడు మలినంగా కనపడినా, అతని ఆయుష్షు సంవత్సరము మాత్రమే ఉందని తెలుసుకొనాలి. ఎవరి ముఖము ఎక్కువ కాంతితో గానీ, తక్కువ కాంతితో గానీ కనపడినా, తెలివితేటలు అపరిమితంగా పెరిగినా, తరిగినా, అతడి ఆయువు ఆరునెలలు మాత్రమే అని తెలుసుకొనాలి. పూర్ణ చంద్రుడిలోనూ, సూర్యుడి లోనూ మధ్యలో వెలితిగా కనిపిస్తే అతని ఆయువు ఏడుదినములలోపే అని తెలుసుకొనాలి. దేవాలయమునకు పోయినప్పుడు దేవునికి అర్పించిన పుష్పములు, సుగంధ ద్రవ్యములు

దుర్గంధము వెదజల్లితే అతని మరణము ఆరునెలలలోపు సంభవిస్తుంది అని తెలుసుకోనాలి. చెవులు ముక్కు వాలిపోయినా, దంతాలు రంగుమారిపోయినా, కళ్లలో కాంతి సన్నగిల్లినా, శరీరం నల్లబడ్డా, అతనికి తక్షణమే మృత్యువు ఆసన్నమయినది అని అర్థం.

మానవుడు తన చివరి దశలో ఉన్నప్పుడు ఏ కారణం లేకుండానే అతని ఎడమ కన్నులో నుండి నీరు కారుతూ ఉంటుంది. తల మీదినుండి సెగలు పొగలు వస్తుంటాయి. అదే అతని చివరి దశ అని తెలుసుకోనాలి. యోగి అయిన వాడు ఈ సూచనలు గమనించి నిరంతరము ధ్యాన సమాధిలో ఉండి, జీవుడిని పరమాత్మలో లీనం చెయ్యడానికి ప్రయత్నించాలి. అటువంటి యోగి, ప్రాణములు విడువగానే పరమాత్మలో లీనమై శాశ్వతానందాన్ని పొందుతాడు.

ఓ జనక మహారాజా! ఇంక పరతత్త్వాన్ని గురించిఅడిగావు. ఈ ప్రశ్న చాలా సూక్ష్మమైనది. వివరంగా చెబుతాను. సావధానంగా విను. నేను సూర్యుడిని గూర్చి తపస్సు చేసాను. సూర్యుడు నాకు ప్రత్యక్షం అయ్యాడు. ఒక వరం కోరుకోమన్నాడు. నాకు యజుర్వేదమును అధ్యయనము చేసే శక్తిని ప్రసాదించమని కోరాను. సూర్యదేవుడు నాకు యజుర్వేద ప్రాప్తిని అనుగ్రహించాడు. నా నోరు తెరవమన్నాడు. నేను నా నోరు తెరిచాను. అప్పుడు వాగ్దేవి అయిన సరస్వతి నానోట్లోకి ప్రవేశించింది. నా శరీరం తాపంతో దహించుకుపోసాగింది. సూర్యుడు నన్ను చూచి ౯కొంచెంసేపు ఓర్చుకో మంటలు చల్లబడతాయి౯ అని అన్నాడు. అప్పుడు సూర్యుని ముఖంలోనుండి నీకు కొన్ని మాటలు వీనుల విందుగావినిపించాయి. అప్పుడు సూర్యుడు నాతో ఇలా అన్నాడు. ౯ఓ విప్రుడా! నీకు వేదవిద్య లభిస్తుంది. నీకు సాంఖ్యము, యోగము నీకు లభిస్తాయి. నీ మనస్సు ఉల్లాసంగా ఉంటుంది.౯ అని పలికాడు.

తరువాత సూర్యుడు వెళ్లిపోయాడు. నేను కూడా నా స్వగృహమునకు పోయి సరస్వతీదేవిని ఉపాశించాను. నాకు సరస్వతీదేవి ప్రత్యక్షం అయింది. సరస్వతీదేవిని చూడగానే నాకు యజుర్వేదము అంతానా మనసులో స్ఫురించింది. నేను యజుర్వేదమును అధ్యయనం చేసాను. నా శిష్యులకు నేర్పాను. అలా కొంత కాలం గడిచింది.

ఇంతలో ఒక రోజు విశ్వావసుడు అను గంధర్వరాజు నా వద్దకు వచ్చాడు. నేను అతనికి అతిథి సత్కారములు చేసాను. ఆయన నన్ను కొన్ని ప్రశ్నలు అడిగాడు. “విశ్వము అనగా నేమి? అవిశ్వము అనగా నేమి? మిత్రావరుణులు ఎవరు? జ్ఞానము జ్ఞేయము అనగా నేమి? తపస్సు అనగా నేమి? తపస్సు కానిది ఏది? సూర్యుడు, అతి సూర్యుడు అనగా నెవరు? విద్య అనగా నేమి అవిద్య అనగా నేమి? తెలుసుకొన దగినదీ, తెలుసుకొన దగనిదీ ఏమి? కదిలేవీ కదలనివీ ఏవి? వేదములు ఆమోదించినవి ఏవి? వీటి గురించి నాకు తెలుపండి.” అని అడిగాడు. నేను ఆ గంధర్వునికి ఈ విధంగా చెప్పాను.

“భూత, భవిష్యత్ వర్తమాన కాలములతో కూడిన అవ్యక్తమైన ఈ ప్రకృతియే విశ్వము అని అంటారు. గుణరహితుడైన పురుషుడే అవిశ్వము. మిత్రావరుణులే పురుషుడు, ప్రకృతి; జ్ఞానము జ్ఞేయము, తపస్సు, తపస్సు కానిదీ, సూర్యుడు, అతి సూర్యుడు, ఇవన్నీ ప్రకృతిపురుషులు. విద్య, అవిద్య, తెలుసుకొన దగినదీ, తెలుసుకొన దగనిదీ, కదిలేదీ, కదలనిదీ, వరుసగా పురుషుని గురించీ ప్రకృతి గురించీ తెలియజేస్తాయి. అజములు, అవ్రణములు, అక్షయములు, అతీంద్రియములు-- వీటిని ప్రకృతి పురుషులు అంటారు. ఈ రెండు తత్త్వములు కలిస్తే ప్రకృతి కూడా పురుషుని వలే గోచరిస్తుంది.

వేదార్థమును తెలుసుకోలేని వాడు వేదము చదివినా ప్రయోజనము లేదు. కేవలం కంఠశోష మిగులుతుంది. వేదములలోని అర్థమును, సారమును గ్రహించిన పండితుడు, క్షరమును అక్షరమును గురించి తెలుసుకొనగలడు. అప్పుడు అతడు క్షరమును వదిలిపెట్టి అక్షర యోగము కొరకు ప్రయత్నిస్తాడు. 25వది అయిన అక్షర తత్త్వము గురించి తెలుసుకుంటే పరతత్త్వము బోధ పడుతుంది. పురుషుని ప్రకృతిని వేరు వేరుగా చూడటంకూడా సమం జసమే. కాని 25వ తత్త్వమైన అక్షర తత్త్వము, 26వది అయిన పర బ్రహ్మము ఒకటే --వాటికి బేధము లేదు. 26వ తత్త్వమునకు పరమేశ్వరుడు అనీ, పురుషోత్త ముడు అనీ కూడా పేర్లు కలవు. ఆ 26వ తత్త్వము నిష్కల్మషము, నిరం జనము, నిత్యము, జ్ఞానము, ఆనంద స్వరూపము." అని పలికాడు యాజ్ఞవల్క్యుడు.

అప్పుడు విశ్వావసుడు ఇలా అన్నాడు. "నేను ఈ 25వ తత్త్వము గురించీ దానికన్నా భిన్న అయిన పరతత్త్వము గురించీ, నారద, జైగీష, దేవల, కపిల, శుక, సుమంత,పైల మొదలగు మహా మునుల గోష్ఠులలో విని ఉన్నాను. కాని నాకు వాటి గురించి సరిగా అర్థం కాలేదు. అందుకని తమరిని ఆశ్రయించాను. దయచేసి నాసందేహములను తీర్చండి," అని అడిగాడు. అప్పుడు యాజ్ఞవల్క్యుడు ఇలా చెప్పాడు.

" విశ్వావసా! నీకు అర్థం కాకపోవడానికి ఆ గోష్ఠిలో పాల్గొన్న మునులదా తప్పు! నీ మనసులో మలినము ప్రవేశించి నీకు సందేహములు కలిగేట్టు చేసింది. కాబట్టి ముందు నీ మనస్సులో ఉన్న సందేహములను పక్కన బెట్టి నేను చెప్పునది సావధానంగా విను. అవ్యక్తమైన ప్రకృతివేరు పురుషుడు వేరు అని తెలుసు కదా! పురుషుడు ఈ ప్రకృతితో చేరి అనేక రూపములను పొందుతుంటాడు. పురుషుడు జనన మరణ చక్రములో ఇరుక్కుపోతాడు.

అప్పుడు పురుషుని పురుషోత్తముడు అని అనరు. జీవుడు అని అంటారు. ప్రకృతి పురుషుని చూడలేదు. కాని పురుషుడు ప్రకృతిని చూస్తూ ఉంటాడు. పురుషుడు ప్రకృతిని చూస్తూ అందులో లీనమైపోయి పరమాత్మ వంక చూడలేడు. కాని పరమాత్మ మాత్రం ఈ పురుషుని (జీవుని) ప్రకృతిని సాక్షీభూతంగా చూస్తూ ఉంటాడు. ఇప్పుడు పురుషుడు పరమాత్మను దర్శించే ఉపాయం చెబుతాను విను.

ఈ పురుషుడు ప్రకృతితో స్నేహము, సహవాసమూ చేస్తాడు. ఈ ప్రకృతే తాను అనుకుంటాడు. కాలం గడిచేకొద్దీ ప్రకృతిలో లీనం అయిపోతాడు. దానితో అహంకారము పెరుగుతుంది. ప్రకృతిలోని వస్తువుల మీద మమకారము, వాటిని పొందాలనే కోరికా పెరుగుతుంది. పురుషుడు ప్రకృతి వంక చూస్తున్నంత కాలము, పైనున్న పరమాత్మను దర్శించలేడు. జీవాత్మగానే ఉండిపోతాడు.

ఎప్పుడైతే పురుషుడు తానే ప్రకృతి, ప్రకృతే నేను అనే భావన విడిచి పెట్టి, చేప ఎప్పుడూ నీళ్లలో ఉన్నా, తాను వేరు, నీళ్లు వేరు అని ఎలా అనుకుంటుందో అలాగే ఎల్లప్పుడూ ప్రకృతిలో విహరిస్తున్నా, తాను వేరు ప్రకృతి వేరు అని అనుకుంటాడో, అప్పుడే పరమాత్మ భావనను పొందుతాడు. ఎప్పుడైతే ఈ పురుషుడు ప్రకృతి భావనను విడిచిపెడతాడో, అప్పుడే పరమాత్మను సందర్శిస్తాడు.

పురుషునికి జననము, వృద్ధాప్యము, మృత్యువు అనేవి తప్పవు. వీటి భయంతో యోగి సాంఖ్యమును, యోగమును ఆశ్రయిస్తాడు. మమకారమును వదిలిపెడతాడు. తిరిగి పునర్జన్మ లేని పరతత్త్వాన్ని పొందుతాడు. అసలు ఇదంతా, పురుషుడు తాను వేరు, ప్రకృతి వేరు అని అనుకోకపోవడమే. అలా

అనుకుంటే, తనకూ ప్రకృతికీ ఉన్న భేదం తెలుస్తుంది. పురుషోత్తముడు పురుషుడు వేరు వేరు అనుకోవడం మనకు తెలిసిందే. కాని ఈ ఇద్దరూ ఒకరే అనే భావన విజ్ఞులకు కలుగుతుంది. పురుషుడు పురుషోత్తముడు ఒకరే అనే భావన విద్య అభ్యసించడం వలన కలుగుతుంది. కాని అవిద్యలో కొట్టు మిట్టాడే వారికి పురుషుడు వేరు పురుషోత్తముడు వేరు అనే భావనలో ఉంటారు. వారు మమకార మును, అవిద్యను పోగొట్టుకున్నప్పుడు మాత్రమే పురుషోత్తముని గురించి తెలుసుకొనగలరు.ౕ అని యాజ్ఞవల్క్యుడు విశ్వావసునికి పరమాత్మతత్త్వమును బోధించాడు.

ఆ బోధనలకు సంతృప్తిచెందిన విశ్వావసుడు యాజ్ఞవల్క్యునికి నమస్కరించి వెళ్లిపోయాడు. అని చెప్పిన యాజ్ఞవల్క్యుడు జనకునితో ఇంకా ఇలా చెప్పసాగాడు. ౕఓ జనకమహారాజా! నేను పైన చెప్పినది దేవతలకు, మానవులకు సమ్మతమ్మైన మతము. కేవలం దీని వలననే పురుషోత్తముని చేరుకోగలరు. అసలు, జననము, మరణము-- వీటిని జయించడమే ముక్తి అంటారు. జనన మరణములను జయించడం అనేది జ్ఞానసముపార్జన వలననే లభిస్తుంది. కాబట్టి జ్ఞాన సముపార్జన ముఖ్యము. జ్ఞానము గురుముఖతా లభ్యవమతుంది. గురువు ఏ కులము వాడు అనేది ముఖ్యము కాదు. జ్ఞానమును ఉపదేశించిన వాడే గురువు. శిష్యుడు గురువు దగ్గర అత్యంత శ్రద్ధాభక్తులతో విద్య నేర్చుకోవాలి. లేని యడల శిష్యునికి ఉన్న అజ్ఞానము నశించి జ్ఞానోదయము కలుగదు. కేవలము అజ్ఞానము వలననే పురుషుడు జీవునిగా మారి కర్మబంధనములలో చిక్కుకుంటాడు. జనన మరణ చక్రములో ఇరుక్కుపోతాడు. అతని మోక్షము లభించదు. కాబట్టి మోక్షము పొందాలంటే జ్ఞానము ముఖ్యము. ఓ జనక మహారాజా! ఇప్పటిదాకా నీవు అడిగిన విషయ ములు అన్నీ వివరంగా చెప్పాను. వీటిని శ్రద్ధగా ఆచరించు.ౕ అని పలికాడు యాజ్ఞవల్క్యుడు. యాజ్ఞవల్క్యుని బోధనలకు అమందానందం పొందాడు

జనకమహారాజు.

ఓ ధర్మనందనా! వింటివి కదా. యాజ్ఞవల్క్యుని జనకునికి మధ్య జరిగిన సంవాదము. నీవు కూడా దీనిని ఆచరించి ముక్తిని పొందు," అని పలికాడు భీష్ముడు.

" ఓ పితామహా! గృహస్థధర్మము వదిలిపెట్టకుండా మోక్షము పొందడం సాధ్యమంటారా. ఈ విషయంలో నాకు సందేహం కలుగుతూ ఉంది." అని అడిగాడు ధర్మరాజుడు.

దర్మనందనా! జనక మహారాజుకు సులభకు మధ్య జరిగిన సంవాద మును వినిపిస్తాను. దానితో నీ సందేహము తీరుతుందనుకుంటాను. విను. పూర్వము జనక మహారాజు పరిపాలిస్తున్న రోజుల్లో ఆయన రాజ్యంలో సులభ అనే స్త్రీ ఉండేది. జనక మహారాజు యోగధర్మ లంపటంలో చిక్కుకుపోయాడు. సులభ జనక మహారాజుకు ఉన్న జ్ఞానము ఎంతో పరీక్షించాలని అనుకుంది.

ఒకరోజు సులభ ఒక అందమైన బిక్షుకి వేషంలో జనకమహారాజు దగ్గరకు వెళ్లింది. జనకుడు ఆమెను ఆహ్వానించి ఆమెకు కడుపునిండా భోజనం పెట్టించాడు. సులభ జనకుని ఇంద్రియ నిగ్రహామును పరీక్షించే నిమిత్తం ఆయనను తన అందచందాలతో ఆకర్షించే ప్రయత్నం చేసింది. సులభ చేస్తున్న కామవికారములను చూచి జనకుడు నవ్వుకున్నాడు.

"అమ్మా! నీవు ఎవరవు! ఎక్కడినుండి వచ్చావు? ఎక్కడకు వెళుతున్నావు? నీ భర్త ఎవరు? నీవు ఏమి చేస్తుంటావు?" అని అడిగాడు. సులభ మౌనంగా ఉంది.

"సరే అది అటుల ఉండనీ. నేను చెప్పేది విను. నేను పంచశిఖుడు అనే మునీశ్వరుని శిష్యుడను. ఆయన ద్వారా సాంఖ్యము, యోగము, రాజ్యపాలన అనే మూడు విద్యలు అభ్యసించాను. పైచెప్పిన మూడూ మోక్ష మార్గములు. కావున పరతత్త్వము పొందడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. మోక్షమునకు వైరాగ్యము మూలము. వైరాగ్యము ధృఢమైన జ్ఞానముతో లభిస్తుంది. నేను జ్ఞానమును, అందువలన వైరాగ్యము పొందాను. రాజ్య పాలన చేస్తూ, రాజ్యసుఖముల మధ్య ఉండి కూడా, వాటితో ఎలాంటి సంగమము లేకుండా నిస్సంగుడనై తిరుగుతున్నాను.   ఎవరైనా నా కుడి భుజానికి చందనము పులుముతూ నా ఎడమ భుజమును నరికినా నేను కోపించను. నాకు మట్టి బంగారము రెండూ సమానమే.

జ్ఞానము, కర్మ -- ఈ రెండింటి నీ అత్యంత నిష్ట గా మోక్షము గురించి తెలిసినవారు చెబుతూ ఉంటారు. నాకు మాత్రం మా గురువుగారి శాసనమే అత్యంత నిష్ట. అదే నాకు మూడో నిష్ట. కొంత మంది గృహస్థాశ్రమంలో ఉంటే ఏదో కీడు జరుగుతుందని సన్యాసాశ్రమము స్వీకరిస్తారు. కాని మనసులో మాత్రం గృహస్థాశ్రమము గురించే ఆలోచిస్తూ ఉంటారు. మనసులో కోరికలు పెట్టుకొని సన్యాసము స్వీకరించి నంత మాత్రాన ఫలితము లేదు. కేవలము దండము , కమండలము ధరించి తల గొరిగించుకొని, కాషాయము కట్టినంత మాత్రాన మోక్షము వస్తుందా! రాదు. కేవలము వేషము మార్చినంత మాత్రాన మోక్షము రాదు. అత్మ జ్ఞానము పొందాలి. గృహస్థాశ్రమము లో ఉండి కూడా ఆత్మజ్ఞానము పొందవచ్చును. అలాంటి వారికి తుదకు మోక్షప్రాప్తి కలుగు తుంది.

సన్యాసము స్వీకరిస్తే గృహస్థాశ్రమములో ఉన్న దుఃఖములు తొలగి

పోతాయని చాలామంది సన్యాసము స్వీకరిస్తారు. కాషాయం కడతారు. రాజుగా నాకు పట్టే ఛత్రము ఎలాంటిదో వీళ్ల కాషాయము కూడా అలాంటిదే. అది సుఖాన్నిచ్చినా దుఃఖాన్నిచ్చినా నాకు రాజలాంఛన మైన గొడుగు తప్పదు కదా. సన్యాసులకు కాషాయము మోక్షాన్నిస్తే, నాకూ నా ఛత్రము మోక్షాన్నివ్వాలి కదా! కాబట్టి ఓ లలనా! జ్ఞానము వలననే మోక్ష ప్రాప్తి సాధ్యం కాని కేవలం కాషాయం కట్టి కమండలం ధరించి సన్యాసము పుచ్చుకొనిన రాదు. నేను రాజుగా ఉన్నా, ఈ ప్రాపంచిక సుఖములను త్యజించాను. మోక్షమార్గాన్ని అవలంబించాను. కాబట్టి నాకీ రాజలాంఛనములు అడ్డురావు. కాని నువ్వు నా నిగ్రహాన్ని పరీక్షించడానికి వచ్చావు. దాని వలన నీకేమీ ప్రయోజనము లేదు.

ఓ మగువా! నీవు బ్రాహ్మణ స్త్రీవి. యోగినివి. పరుల భార్యవు. ప్రస్తుతము నీ భర్త నీ దగ్గర లేకుండా దూరప్రాంతములలో ఉన్నట్టు ఉన్నాడు. కాని నేను క్షత్రియుడను. రాజును. గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నాను. ఆచార వ్యవహారములను నిష్టతో పాటిస్తాను. అలాంటి నీవు నా మీద మరులు కొనడం, నా పొందు కోరడం నీకు అపకీర్తి కదా! నీవు చేసిన ఈ అవినీతి పనికి ఫలితం నీదే సుమా!

ఇంకా చెబుతాను విను. నీవు నా మీద కోరికతోనే ఇంతటి అందగత్తె రూపంలో వచ్చావని నాకు తెలుసు. ఈ రూపం నీ యోగశక్తి వల్ల సాధ్యం అయింది. నీ బుద్ధి మలినము అయినందున నీ స్వరూపమును దాచి ఒక అందమైన స్త్రీ రూపంలో నా దగ్గరకు వచ్చావు. ఇది యోగినులు అవలంబించే పద్ధతేనా! ఇప్పటికైనా నీ కుటిల ప్రయత్నములు మాను! ఓ వనితా! నీ శరీరం చూడబోతే చాలా అందంగా ఉంది. మంచి యౌవనంలో ఉన్నావు. ఇంతటి చిన్న వయసులో నీకు ఇంతటి యోగ మహిమ ఎలా అబ్బింది? నాకు చెప్పవా!"   అని అడిగాడు జనక మహారాజు.

ఆ మాటలకు సులభ ఇలా బదులు చెప్పింది. "జనక మహారాజా! చెప్పే వాడికీ వినే వాడికీ ఇంపుగా ఉండే మాటలే మంచి మాటలు అనిపించు కుంటాయి. మిగిలినవి మూర్ఖపు మాటలు అని పించుకుంటాయి. ఈ ప్రకృతి పంచభూతాత్మకము. ఈ పంచభూతములు ఒకదానితో ఒకటి కలిసిపోయినట్టు కనబడతాయి గానీ ఏవీ ఒక దాని మీద ఒకటి ఆధారపడవు. వేటికవే స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి కలిగి ఉంటాయి.

ఒక శరీరంలో పంచ భూతములు, పది ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి ప్రధానమైనవి. ఇవి అన్నీ కలిసి ఉన్నట్టు ఉంటాయి కాని వేటి కవే ప్రత్యేకంగా ఉంటాయి. కాబట్టి మనుషులందరూ పైన చెప్పిన 17 ప్రధాన అంగములతో తయారు కాబడ్డా, ఎవరికి వారు ప్రత్యేకంగా ఉంటారు. ఈ చైతన్యము జవనాశ్వము వలే సకలలోకములలోనూ పరుగులు తీస్తూ ఉంటుంది. కాబట్టి ఎవ్వరు ఎక్కడ ఉంటారో, ఎవ్వరు ఎక్కడనుండి వచ్చారో ఎవరికి తెలుస్తుంది.

ఓ రాజా! నిన్ను నువ్వు ఎలా దర్శించుకుంటావో, ఈ లోకంలో ఉన్న అందరినీ అలాగే చూడాలి కదా! నువ్వు ఒకటీ నేను ఒకటీ కాదు కదా! అటువంటప్పుడు నువ్వు ఎవరు? ఎక్కడినుండి వచ్చావు? అని నన్ను అడగడం ధర్మమా! ఓ రాజా! నీవు క్షత్రియుడవు. నీ పాలనలో ఉన్న వారిని మంచి వారు, మధ్యస్థులు, చెడ్డవారు అని విభజించి పాలిస్తూ ఉంటావు. సామ, దాన, బేధ, దండోపాయములతో శత్రువులను జయిస్తూ ఉంటావు. మరి నీవు ముక్తికోసం పాటుపడే యోగివి ఎలా అవుతావు? ఇదేనా ముక్తి మార్గము? కాబట్టి ఓరాజా! నీవు ఈ విషయ వాంఛలతో జయాభిలాషతో ఉన్నావు కాబట్టి ముక్తి మార్గములో లేవు.

నిన్ను నీవు జ్ఞానిగా అనుకుంటున్నావు. ఇది ఒక మానసిక రుగ్మత. లేకపోతే నాకు ఇన్ని నీతులు చెబుతావా! ఎందుకైనా మంచిది నీ బంధువులకు చెప్పి వైద్యులను సంప్రదించి చికిత్స చేయించుకో. ఈ మానసిక రుగ్మత నుండి బాగుపడతావు. నేను చెప్పినది అంతా విని కూడా నువ్వు "నేను ఎందులకు ముక్తుడను కాను" అని నన్ను అడిగితే దానికి సమాధానం చెబుతాను విను.

నీవు మహారాజువు. ధర్మము, అర్థము కామము అనే మూడు పురుషార్థ ములలోనూ, రాజ్య తంత్రములలోనూ, ఎల్లప్పుడూ నిమగ్నమై ఉంటావు. నీవు మేలుకోమని (మేలుకొలుపులు), స్నానం చెయ్యమని, భోజనము చెయ్యమని నీ సేవకులు చెబితే గాని చెయ్యవు. ఇంక నీ చుట్టూ సుందరీ మణులు ఉంటారు. మంత్రులు సేనాపతులు ఉంటారు. వారందరూ నీ పనులు నిన్ను చేసుకో నివ్వరు. అన్నీ వారే చేస్తామంటారు. నీమెప్పుకోసం పాకులాడుతుంటారు. నీకు ఏపని చెయ్యడానికీ స్వతంత్రత ఉండదు. నీ భోజనము కూడా వారే కొసరి కొసరి తినిపిస్తూ ఉంటారు. నీ ఇష్టం వచ్చిన భోజనం చెయ్యనివ్వరు.

ఇంక నీవు అర్హులెవరో అనర్హులెవరో తెలుసుకొని దానధర్మాలు చెయ్యాలి. ఇంకా ధనం ఎలా కూడబెట్టాలి అనే ఆలోచన. ఇంక నీ పక్కనే ఉంటూ నీ కింద గోతులు తవ్వే విరోధులను ఒక కంట కనిపెట్టి ఉండాలి. కాబట్టి ఓ రాజా! రాజులకు దుఃఖాలు ఎక్కువ, సుఖాలు తక్కువ. మరి అలాంటి రాజులు ముక్తిమార్గంలో ఎలా పయనిస్తారు. విశేషించి నువ్వు ముక్తి మార్గంలో ప్రయాణం చేస్తున్నాను అంటున్నావు. ఎలాగ! కాబట్టి రాజులు ముక్తిమార్గంలో పయనించడం అబద్ధం.

ఓ రాజా! ఇంక అసలు విషయానికి వస్తాను. నీకు పంచశిఖ మహాముని మోక్షమార్గమును ఉపదేశిం చాడు అన్నావు. కానీ నేను నీ దగ్గరకు రాగానే అసహ్యించుకున్నావు. ద్వంద్వములకు అతీతులైన ముక్తులు అనుసరించే మార్గమా ఇది! మోక్షాసక్తుడు ద్వంద్వములను వదిలి పెట్టాలి. దేని మీదా అపేక్ష ఉండకూడదు. నిర్వికారంగా ప్రశాంతంగా ఉండాలి. ఏ పరిస్థితులలో కూడా నీ మనస్సు చలించకూడదు.

ఇంకా చెబుతాను విను. యతులు జనావాసములను వదిలిపెట్టి అరణ్యములలో నివసించాలి. నీవు ముక్తుడవు. నీ మనస్సు ఎలాంటి వికారములు లేకుండా శూన్యంగా ఉంటుంది అని నీ మనసులోకి ప్రవేశించాను. కాని నీవు ముక్తుడవు కావు. అదే నా తప్పు. అదీ కాకుండా నేను నిన్ను కాలితోగానీ, చేతితో గానీ తాకను కూడా తాక లేదు. మరి నన్ను చూచి నువ్వు ఎందుకు భయపడ్డావు. నన్ను అనవసరంగా ఎందుకు దూషించావు.౯ అని పలికి ఆ సులభ పక్కనే ఉన్న అమాత్యులను చూచి

౯ఓ రాజా! వీరంతా పెద్దవారు. వీరంతా వింటూ ఉండగా మీరు ఇలాంటి తులువ మాటలు మాట్లాడటం మీకు ధర్మమా! ఎదుటి వారిని కించపర్చడం మంచి పద్ధతేనా! దీని వలన మీకు మీ గొప్పతనానికి హాని కలగదా! అత్యంత గోప్యమయిన స్త్రీపురుష సంబంధమును గురించి బహిరంగంగా మాట్లాడటం దుష్టుల లక్షణము కాదా! ఎటువంటి నికృష్టుడు కూడా ఇలాంటి పనికి పాల్పడడు. మహారాజులైన మీకు ఈ విధంగా మాట్లాడటం ధర్మమా! నేను ఒక యోగినిని. తామరాకు మీద నీటి బొట్టు వలే నీ జీవితం గడుపుతున్నాను. నా గురించి నీవు తెలుసు కోలేక పోయావు. అసలు నీకు పంచశిఖ మునీశ్వరుడు ముక్తి మార్గం బోధించడం అంతా అబద్ధం అని నాకు తోస్తూ ఉంది.

రాజా! ఇన్ని మాటలు ఎందుకు కానీ--నీవు అటు గృహస్థ ఆశ్రమ ధర్మమును విడిచిపెట్టావు. ఇటు మోక్ష మార్గమునకు దూరం అయ్యావు. రెంటికి చెడ్డ రేవడవు అయ్యావు. నీకు అన్నీ తెలుసు అనే భ్రమలో బతుకుతున్నావు. ముక్తులు ముక్తులు కలవడం సాధారణం. ఆకాశము శూన్యము. ఆకాశమూ ఆకాశమూ కలిస్తే, శూన్యము శూన్యంలో కలిసినట్టే. మిగిలేది శూన్యమే. కాని నీ ముక్తి మార్గము శుద్ధ అబద్ధము. అందుకనే నేను నీ వద్దకు వచ్చినప్పుడు నీ మనసు చలించింది. నీ ముక్తి మార్గము అబద్ధం అని చెప్పడానికి ఇది చాలదా!

పోనీ మనము ముక్తులము కాదు అని అనుకుందాము. ఆ పరిస్తితులతో కూడా మన కలయిక నిందించదగినది కాదు. ఎలాగంటే నా గురించి చెబుతాను విను. నేను ప్రశస్తమైన చరిత్ర గల ప్రధన మహా రాజు వంశములో జన్మించాను. కాబట్టి నేను క్షత్రియ కాంతను. నా పేరు సులభ. మా పూర్వీకులు శతశృంగ పర్వతము మీద ఎన్నో యజ్ఞములు యాగములు చేసారు. సాక్షాత్తూ దేవేంద్రుడు వారి వద్దకు వచ్చి వారితో పరమార్ధము గురించి సద్గోష్టి చేస్తూ ఉండేవాడు. నాకు వివాహం చేసుకోడానికి తగిన పురుషుడు దొరకలేదు. అందుకని మోక్ష మార్గంలో వెళుతున్నాను. కాబట్టి నీవు అనుకున్నట్టు మనం కలిస్తే వర్ణ సంకరం కాదు. ఎందుకంటే నేను బ్రాహ్మణ స్త్రీని కాను క్షత్రియ కాంతను.

ఇంత వరకు వచ్చిన తరువాత ఇంక దాపరికం ఏముంది. జనక మహారాజు పంచశిఖ మహర్షి దగ్గర ముక్తిమార్గము ఉపదేశం పొందాడు కదా! నిజంగా జనకుడు ముక్తి మార్గంలో పయనిస్తున్నాడో లేదో అని పరీక్షించడానికి నేను నీ దగ్గరకు వచ్చాను. నీ మాటల వల్ల నీవు ముక్తి మార్గంలో

పయనించడం లేదనీ నీ మాటలన్నీ అబద్ధాలు అనీ తేలిపోయాయి." అని అనర్గళంగా మాట్లాడిన మాటలు విని జనకుడు మారు మాటాడ లేదు. జనకుడి మొహం చూచి నవ్వుతూ సులభ ఇలా అన్నది.

" ఓ జనక మహారాజా! నీవు ముక్తుడవో కావో అని పరీక్షించడం, అగ్ని వేడిగా ఉంటుందా చల్లగా ఉంటుందా అని పరీక్షించడం లాంటిది అన్నమాట. నేను చేసినది కేవలం నా అజ్ఞానము అని తలంచు. ఓ జనక మహారాజా! నీవు నాతో మాట్లాడిన మాటలో ఇసుమంత కూడా అసత్యము, దోషము లేదు. నీవు మునులచే కీర్తింప బడ తగినవాడవు. నీకు మోక్షము కరతలామలకము (అరచేతిలో ఉసిరికకాయ). ఈ విషయం నాకు బాగా తెలుసు.

నేను రాగానే మీరు నన్ను ఎంతో గౌరవించారు. అందుకని, మీతో అలా మాట్లాడితే ఎలా ఉంటుందో చూద్దామని, ఏదో హాస్యమునకు అలా మాట్లాడాను. ఎందుకంటే నేను చెప్పినవి అన్నీ అబద్ధములు. నేను నిన్ను పరీక్షించడానికి వచ్చాను అన్న మాట మాత్రం సత్యము. నేను చేసిన అపరాధమును సౌజన్యమూర్తులైన మీరు మన్నిస్తారని ఆశిస్తున్నాను." అని అన్నది సులభ.

ఆ మాటలను జనకుడు, అతని మంత్రులు కూడా చాలా తేలిగ్గా తీసుకున్నారు. ఆమె వాక్చాతుర్యానికి సులభను అభినందించారు. ఆరోజుకు సులభ అక్కడే ఉండి జనకమహారాజు ఆతిధ్యము స్వీకరించి మరునాడు తన దోవన తాను పోయింది.

ధర్మనందనా! ఈ సులభ, జనకుని సంవాదముతో నీ సందేహములు తీరినవి కదా!" అని అన్నాడు భీష్ముడు.

ఇంతలో ధర్మరాజు మరొక సందేహం లేవదీసాడు. "పితామహా! వ్యాసుని కుమారుడు శుకునకు వైరాగ్యము ఎలా కలిగింది." అని అడిగాడు. భీష్ముడు ఈ విధంగా చెప్పాడు.

" ధర్మనందనా! వేదవ్యాసుని కుమారుడు శుకుడు. మొదట్లో శుకుడు మామూలు వ్యక్తి గా ఉండేవాడు. అందరితో కలిసి తిరుగుతూ,తనకు వ్యాధులు,మరణము ఉన్నాయి అన్న విషయం మరిచిపోయి, ఈ శరీరం శాశ్వతము అనుకుంటూ, ప్రాపంచిక విషయములలో మునిగి తేలుతుండే వాడు.

అది చూచి ఒకనాడు వేదవ్యాసుడు తన కుమారుడు శుకునకు ఈ ప్రకారంగా వైరాగ్యము ఉపదేశించాడు. "నాయనా శుకా! నీవు నీ మనసును, ఇంద్రియములను అదుపులో పెట్టుకో. వాటిని తప్పు మార్గంలోకి పోనీయకుము. కోపం లేకపోవడం, సత్యం పలకడం, ఇంద్రియములను అదుపులో పెట్టుకోవడం, మంచి మార్గంలో నడవడం, సత్ప్రవర్తన కలిగి ఉండటం, తపస్సు చేయడం, అహింసా మార్గము అవలంబించడం, ఇవన్నీ ధర్మము యొక్క ప్రతి రూపములు. వీటిని అవలంబిస్తూ, ఆకలి దప్పికలను అదుపులో పెట్టుకో.

నీవు సంపాదించిన బిక్ష ముందు దేవతలకు అర్పించి, తరువాత అతిధులకు అర్పించి మిగిలించి నీవు భుజించు. పంజరంలో పిట్ట మాదిరి ఈ శరీరంలో జీవుడు ఉన్నాడు. ఆ విషయం తెలుసుకోకుండా నీ ఇష్టం వచ్చినట్టు తిరగడం ధర్మమా! రోజులు గడిచే కొద్దీ నీ ఆయుష్షు తరిగి పోతూ ఉంటుంది. ఆఖరుకు మృత్యువు నిన్ను కబళిస్తుంది. ఈ విషయం

తెలిసికూడా నీ లాంటి వాడు నిద్రావస్థలో ఉండటం సమంజసమా!

ఈ శరీరం మాంసము, రక్తము తో వృద్ధిచెందినది. ఈ ప్రపంచం అంతా ఇంతే. మాంస,రక్త మయము. ఈ శారీరక సుఖములకు అలవాటు పడ్డవాడు పరలోకము గురించి ఆలోచించడు. వీళ్లు పెద్దలు చెప్పినది వినరు. వాళ్లకు ఎంత తెలిస్తే అదే నిజం అనుకుంటారు. ఈ శారీరక సుఖాలే ప్రధానం అని చెప్పే వాళ్ల బాటలో నడవడం మొదట్లో సుఖంగానే ఉంటుంది. కానీ, తరువాత ఆపదలను కలిగిస్తుంది.

కాబట్టి కుమారా! బుద్ధి మంతులు నడిచే త్రోవను వదిలిపెట్టి దుర్మార్గుల త్రోవలో నడవడం ధర్మమా! కాబట్టి నీ త్రోవ మార్చుకో. ధర్మ మార్గంలో నడుస్తూ, ప్రశాంత జీవనం గడిపే వారిని ఆశ్రయించు. వారి ఉపదేశాలు విను. మంచి మార్గంలో నడువు. సాలె పురుగు వలే నీ చుట్టు నువ్వు బంధనాలు కల్పించుకోవద్దు. అది అజ్ఞానుల లక్షణము. ఈ సంసార సాగరము లో ఇంద్రియములే జలం. కామ, క్రోధ,లోభములు మొసళ్లు. ఈ సాగరం దాటడానికి మనోధైర్యము తక్క మరో మార్గము లేదు. మనుష్యుడు ఈ కామ కోరికలతో తృప్తి పొందుతూ ఉన్నప్పుడు, మృత్యువు అతనిని హటాత్తుగా కబళిస్తుంది. అప్పుడు అతడు ఏమీ చెయ్యలేడు. నీవు మాత్రం అటువంటి మూఢునిగా ప్రవర్తించకు.

బ్రాహ్మణత్వము పొందడం చాలా కష్టం. నీ పూర్వజన్మ సుకృతము వలన ఆ బ్రాహ్మణత్వము పొందావు. కాని నీవు దానిని వృధా చేస్తున్నావు. కాబట్టి, దుష్టుల సాంగత్యము వదిలిపెట్టి, నీవు తపస్సు, ఇంద్రియ నిగ్రహము, నిశ్చలత్వము, వివేకము మొదలగు మంచి గుణములు అలవర్చుకోవాలి

కదా! కుమారా! నీవు బ్రాహ్మణ జన్మ ఎత్తినది కేవలం శారీరక సుఖాలు అనుభవించ డానికా! కాదే! ఈ లోకంలో నియమ నిష్టలతో జీవితం గడిపి పరలోక సుఖాలు అనుభవించడానికి కదా!

ఈ లోకంలో కామసుఖములు అనుభవించడం తన మెడకు తానే ఉరి తాడు బిగించుకోడం లాంటిది. వివేక వంతులు ఆ పని ఎన్నటికీ చెయ్యరు. ఒకవేళ చేసినా ఆ ఉరితాడు తెంచుకొని బయట పడతారు. మూర్ఖులు మాత్రం ఈ విషయం తెలుసుకోలేక ఆ ఉరితాడుకు వేలాడుతూ ఉంటారు.

కుమారా! ఈ భార్య, పుత్రులు, బంధువులు, మిత్రులు అందరూ నీ శరీరంలో ప్రాణం ఉన్నంతవరకే నీ చుట్టూ ఉంటారు. తరువాత, నీ గురించి మరిచిపోతారు. కాబట్టి వారి గురించి తలంపక, విరాగివై ఆత్మ సాక్షాత్కారం చేసుకో. నీ గురించి నువ్వు తెలుసుకో! ముసలి తనము, మరణము, మనిషి పుట్టి నప్పటినుండి అతని వెంటే ఉంటాయి. కాబట్టి మంచి పనులు చెయ్యడానికి ముహూర్తము గురించి ఆలోచించక వెంటనే చేసెయ్యి. ఎందుకంటే మృత్యువు నిన్ను ఎప్పుడు కబళిస్తుందో నీకే తెలియదు కాబట్టి. నువ్వు మంచి పనులు చేసే దాకా మృత్యువు వేచి ఉండదు కాబట్టి.

కుమారా! ఈ భార్యా, బిడ్డలు, బంధువులు, స్నేహితులు నువ్వు చనిపోతే నీతో పాటు రారు. నీ శరీరాన్ని శ్మశానం దాకా మోసుకొని వస్తారు. అక్కడ తగలబెట్టి, తరువాత ఎవరి పనుల మీద వారు వెళ్లిపోతారు. అంతేగాని ఇన్నాళ్లు నువ్వు వారి వెంట ఉన్నావని నీతో రారు కదా! వీళ్ల కోసం నీవు తాపత్రయ పడటం వాళ్ల మీద వల్లమాలిన మమకారం పెంచుకోడం దేనికి? కాలం ఈ లోకాన్ని అతలా కుతలం చేస్తూ ఉంది. కాబట్టి ధైర్యంతో, ఈ ప్రాపంచిక విషయాలను వదిలిపెట్టి అంతర్ముఖుడివి కా!

ఈ మానవ జన్మ అత్యంత దుర్లభమైనది. నీకు లభించింది. ఈ మానవ జన్మను మెట్టుగా చేసుకొని మోక్షము పొందడానికి ప్రయత్నించు. అంతేగాని ప్రాపంచిక సుఖముల కొరకు పాకులాడకు. మనుష్యుడు తపో వనములకు వెళ్లినా అక్కడే మరణించినా, మనస్సు మాత్రం ప్రాపంచిక విషయములలో మునిగి తేలుతుంటే, అడవులకు పోయినా ప్రయోజనం లేదు. అడవులలో మరణించినా అంతకంటే ప్రయోజనం లేదు. వాడికి ముక్తి రాదు. సమస్త భోగాలను విడిచి పెట్టి, నిర్మలమైన మనస్సుతో ఇంట్లోనే ఉండితపస్సు చేసుకొనే వాడు ఈ సంసార సాగరాన్ని అవలీలగా ఈదగలడు.

ఓ కుమారా! నీవు ఈ జన్మకు ముందు ఎన్నో జన్మలు ఎత్తావు. ఆ జన్మలలో నీకు భార్యా పుత్రులు ఉన్నారు. స్నేహితులు ఉన్నారు. వారంతా చనిపోయారు. అలాగే ఈ జన్మలో ఉన్న భార్యా బిడ్డలు కూడా పోయేవారే. కాబట్టి నీవు కానీ, నీ భార్యా పుత్రులు కానీ, బంధువులు గానీ, స్నేహితులు గానీ నిరంతరం పుడుతూ చస్తూ ఉన్నారు. ఈ సత్యం తెలుసుకో! వివేక వంతుడు అయిన వాడు ఈ విధంగా భావిస్తాడు.

"నేను ఉన్నాను. నేను ఎవ్వరి వాడను? నావంటి వాడు వేరే ఎవరూ లేరు! కాబట్టి నేను ఎవ్వరి వాడనూ కాను."

ఈ విధంగా తలచు కుంటే ఏ బంధనాలూ ఉండవు. భార్య మీద ప్రేమతోనే ఈ జన్మలో అన్ని కష్టాలు మొదలవుతాయి. ఈ లోకంలో పర లోకంలో కూడా ఎన్నో బాధలు కలుగుతాయి. కాబట్టి తెలివి గలవారు ఎవరూ ఈ భార్యామోహంలో పడరు.

అనుభవించకుండా, దానం చెయ్యకుండా దాచుకున్న ధనం ఎందుకు? దండగ. అలాగే, శత్రువును జయించలేని బలము, దర్పము ఎందుకూ పనికిరావు. ధర్మ ప్రవర్తనలేని వేదాధ్యయనము, శాస్త్రపరిజ్ఞానము ఎందుకు? ఇంద్రియములు జయించకుండా ఆత్మ తత్త్వమును తెలుసుకొని మాత్రం ఏమి లాభము? కాబట్టి కుమారా! ఈ సంసారము త్యజించుము. ఇంద్రియ నిగ్రహము పాటించు. జితేంద్రియుడవు కమ్ము." అని ఉపదేశించాడు వ్యాసుడు.

ధర్మరాజా! ఆ ప్రకారంగా తండ్రి వలన బోధింపబడిన వాడై శుకుడు, వైరాగ్యమును పొందాడు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! శుకుడు వ్యాసుని కుమారుడు అని చెప్పారు కదా! శుకుని జన్మ వృత్తాంతము ఏమి? అతని తల్లి ఎవరు? వివరంగా తెలపండి." అని అడిగాడు. అప్పుడు భీష్ముడు ఈ విధంగా చెప్పసాగాడు.

"ధర్మనందనా! మేరు పర్వత ప్రాంతంలో కర్ణికార వనము అని ఒక వనము కలదు. ఆ ప్రాంతంలో వ్యాసుడు పుత్రుని కోసరం శివుని గూర్చి తపస్సు చేస్తున్నాడు. శివుడు ప్రత్యక్షం అయ్యాడు. ఏమి వరం కావాలి అని అడిగాడు. అప్పుడు వ్యాసుడు జలము, వాయువు, ఆకాశము, భూమి, అగ్ని (పంచభూతములతో) సమానమైన శక్తిగల పుత్రుని ప్రసాదించమని అడిగాడు. అలాగే అని శివుడు అంతర్ధానమయ్యాడు.

ఆ ప్రకారంగా వరమును పొందిన వాడై వ్యాసుడు హోమము చెయ్యడానికి అరణిని తీసుకొని మధిస్తున్నాడు. అప్పుడు ఘృతాచి అనే అప్సరస అక్కడకు వచ్చింది. ఆమెను చూచిన వ్యాసుడికి కామ ప్రకోపము కలిగింది. వ్యాసుని మనసులో ఉన్న కోరిక తెలిసిన ఘృతాచి చిలుక రూపం

ధరించింది. వ్యాసుడు మరలా అరణితో అగ్నికోసం మధించసాగాడు. కాని వ్యాసుని మనసులో ఘృతాచి రూపం నిలిచిపోయింది. అప్పుడు వ్యాసునికి వీర్యస్ఖలనము అయింది. వ్యాసుని వీర్యము అరణిలో పడింది. ఇది తెలియని వ్యాసుడు యధాప్రకారము అరణితో మధించసాగాడు. వ్యాసుడి శుక్లము యొక్క సంయోగంతో అరణిలో నుండి ఒక బాలుడు జన్మించాడు. అతనే శుకుడు. ఆ శుకుడు అగ్నివలె వెలిగిపోతున్నాడు.

అప్పుడు మందాకినీ నది (గంగానదిని దేవలోకంలో మందాకినీ అంటారు) మానవ రూపం ధరించి వచ్చి శుకునికి పురిటి స్నానం చేయించింది. ఆకాశము నుండి జింక చర్మము, కమండలము శుకుని ముందు పడ్డాయి. దేవ దుందుభులు మోగాయి. దేవతలు పూల వర్షము కురిపించారు. ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతలు, పార్వతీ సమేతంగా శివుడు అక్కడకు వచ్చారు. అందరూ కలిసి శుకునికి ఉపనయనము చేయించారు.

దేవేంద్రుడు దివ్య కమండలము ఇచ్చాడు. దేవతలు ఎప్పటికీ మాసిపోని బట్టలు ఇచ్చారు. శుకుడుపుట్టగానే వేదములు అన్ని అతనిని వచ్చిచేరాయి. శుకుడు దేవ గురువు బృహస్పతిని తన గురువుగా ఎంచుకున్నాడు. బృహస్పతి వద్ద శుకుడు వేదములు, శాస్త్రములు చదివాడు. కాని ఆశ్రమములో ఉన్న ముని బాలకులతోటి ఆట పాటలతో శుకుడు చదువు మీద శ్రద్ధ చూపలేకపోయాడు. వ్యాసుడు కుమారునికి సాంఖ్యమును యోగమును బోధించాడు. దేహములో ఉండే అహంకారము గురించి, బంధు మిత్రుల మీది ప్రేమల గురించి, వాటిని పోగొట్టుకొనే ఉపాయాల గురించి బోధించాడు. ఆ బోధనలతో శుకుడు వైరాగ్యము పొందాడు.

శుకుడు బ్రహ్మ చర్యము, గృహస్థ, వానప్రస్థ, ఆశ్రమములలో శ్రద్ధ

చూపలేదు. శుకుడు తన తండ్రిని చూచి తనకు మోక్ష మార్గము ఉపదేశించమని అడిగాడు. దానికి వ్యాసుడు “కుమారా! విదేహ రాజైన జనకుని వద్దకు పొమ్ము. అతడునీకు మోక్ష మార్గము ఉపదేశించగలడు. నీవు సర్వశక్తి సమన్వితుడవు. కాని అతని వద్దకు పాదచారిగా పొమ్ము. అతని ముందు నీ అహంకారము ప్రదర్శించ వద్దు. చాలా వినయంగా ఉండు.” అని చెప్పాడు వ్యాసుడు.

తండ్రి మాట ప్రకారము శుకుడు కాలి నడకన ప్రయాణము చేసి మిథిలా నగరము చేరుకున్నాడు. శుకుడు రాజభవనము లోనికి పోతుంటే భటులు అడ్డగించారు. కాని శుకుడు కోపించలేదు. శాంతంగా అక్కడే నిలబడ్డాడు. శుకుని ప్రశాంతతను చూచి కావలి వారు కంగారు పడ్డారు. లోపలకు వార్త పంపారు. అతనిని సగౌరవంగా లోపలకు తీసుకొని వెళ్లారు.

శుకుని రాక గురించి తెలిసిన జనకుడు తనపురోహితుని పంపించాడు. ఆ పురోహితుడు వెళ్లి శుకుని సాదరంగా ఆహ్వానించి లోపలకు తీసుకొని వచ్చాడు. జనక మహారాజు శుకునికి ఎదురు వచ్చి అతని కాళ్లు కడిగి, తన సింహాసనము మీద కూర్చోపెట్టాడు. ఇదంతా చూచి మంత్రులు సేనాపతులు సభాసదులు ఆశ్చర్యపోయారు. అత్యంత సౌందర్యవతులైన నాట్యకత్తెలు వచ్చి నాట్యం చేసారు. వాళ్లను ఎలాంటి వికారం లేకుండా నిశ్చల మనస్సుతో అలా చూస్తున్నాడు శుకుడు. శుకునికి అన్న పానీయములు సమకూర్చమని తన పురోహితుని నియమించాడు జనకుడు. అతని వెంటే ఉండి అతనికి అన్ని సౌకర్యములు కలగ చేసాడు జనకుడు. శుకునితో ఎన్నో మాటలు మాట్లాడాడు. ఆరోజు గడిచి పోయింది.

మరునాడు జనకుడు శుకుని వద్దకు పోయి “మీరు ఇక్కడకు వచ్చిన కారణమేమి?” అని అడిగాడు.

“నేను మా తండ్రిగారు వ్యాసుడు పంపగా మోక్ష మార్గము గురించి తెలుసుకోడానికి వచ్చాను. విప్రుని కర్తవ్యము ఏమి? మోక్షము ఏ విధంగా పొందవచ్చును? నాకు తెలియజేయండి.” అని అడిగాడు శుకుడు.

“ ఓ లోకపూజ్యమైన చరిత్ర కలవాడా! వినుము. బ్రాహ్మణు డైన వాడు, ఉపనయనము చేసుకొని, యజ్ఞోపవీతము ధరించి, బ్రహ్మ చర్యము పాటిస్తూ, వేదాధ్యయనము చేయవలయును. తరువాత వివాహము చేసుకొని, నిజ భార్య ద్వారా సంతానమును పొందవలెను. యజ్ఞ యాగములు చేయవలెను. దేవతలను, పితరులను తృప్తి పరచవలెను. అతిధి సత్కారములు చేయవలెను. తరువా వానప్రస్థ ఆశ్రమము స్వీకరించి అడవులకు వెళ్లవలెను. అక్కడ ఉన్న మునులను, అతిథులను సత్కరించవలెను. తరువాత కాషాయములు ధరించి వైరాగ్యమును పొందవలెను. తన ఆత్మ యందే అగ్నిని వేల్చవలెను. కోరికలను వదిలిపెట్టవలెను. తుదకు పరమ శాంతి పదమైన బ్రహ్మ పదమును పొందవలెను.” అని పలికాడు జనకుడు.

అప్పుడు శుకుడు జనకుని చూచి ఇలా అన్నాడు. “మహాత్మా! మీరు చెప్పినది ఒక సాధారణ విప్రునకు వర్తిస్తుంది. కాని అసాధారణ ప్రజ్ఞాశాలియై, జ్ఞానోదయమైన వానికి ఈ మూడు ఆశ్రమములు అవసరమంటారా? జ్ఞాన విజ్ఞాన దృష్టి తో శాశ్వత మైన బ్రహ్మ పదము గురించి తెలుసుకొన్న వాడు కూడా ఈ నాలుగు ఆశ్రమములు ఆచరించాలా! వేదములు ఈ విషయం గురించి ఏమి చెబుతున్నాయి. నాకు వివరించండి.” అని అడిగాడు. దానికి జనకుడు ఈ విధంగా సమాధానం చెప్పాడు.

‘నీవు చెప్పినట్టు జ్ఞానము, విజ్ఞానము మోక్ష సాధనములు. వాటిని గురుముఖతా అభ్యసించాలి. వాటి వలన ముక్తి పొందవచ్చును. బుద్ధి మంతుడు కడకు ఆ జ్ఞాన విజ్ఞానములు కూడా వదిలివేస్తాడు. పూర్వము ఋషులు, మనుజులు ధర్మ భ్రష్టులు, కర్మభ్రష్టులు కాకుండా సన్మార్గంలో నడవడానికే ఈ నాలుగు ఆశ్ర ధర్మాలు ఏర్పరచారు. ఈ నాలుగు ఆశ్రమ ధర్మములు సక్రమంగా పాటించిన వాడు ముక్తి పొందడం తథ్యము.

అలా కాకుండా అతని పూర్వజన్మలో చేసుకున్న పుణ్యఫలం చేత అతనికి జ్ఞాన విజ్ఞానములు కలిగితే, అతడు మిగిలిన ఆశ్రధర్మములు పూర్తిచేయ కుండానే బ్రహ్మచర్యాశ్రమములోనే ముక్తిని పొందవచ్చు. కాకపోతే అతడు రజస్తమోగుణములకు లొంగకుండా ఉండాలి. సత్త్వగుణనిష్ఠ కలిగి ఉండాలి. అటువంటి వ్యకిక్తి బ్రహ్మచర్యా శ్రమములోనే ముక్తి లభిస్తే, అతడు మిగిలిన మూడు ఆశ్రమములు పూర్తిచేసినా ఒకటే. చెయ్యకపోయినా ఒకటే. దానివలన ఒరిగేదేమీ లేదు.

మానవుడు కేవలం సత్త్వ మార్గము వలననే ఆత్మ తత్త్వ దర్శనము పొందగలడు. ఈ విశ్వంలో తాను ఉన్నట్టు, తనయందే ఈ విశ్వం ఉన్నట్టు భావించి ముక్తిని పొందుతాడు. ఈ సందర్భములో యయాతి మహారాజు చెప్పిన వాక్యములు స్మరింపదగినవి. జ్యోతిస్వరూపుడైన పరమాత్మ మన ఆత్మలోనే ఉన్నాడు. ఇది తెలుసుకున్న ముని, తన వలన పరులకు, పరుల వలన తనకు భయం లేకుండా బతకగలడు. అప్పుడే అతను ముక్తిని పొందుతాడు. నాకు ఇది కావాలి, అది వద్దు, అనే భావన లేకుండా, అన్ని భూతములను సమానంగా చూస్తూ, తన వలన పరులకు అపకారం కలుగ కుండా ప్రవర్తిస్తూ, కోరికలను వదిలిపెట్టి, తపోవృత్తిని అవలంబించిన వాడు ముక్తి పొందగలడు.

మనకు వినబడే వాటియందు, కనబడే వాటి యందు, సమదృష్టి కలిగి ఉండి, ప్రాపంచిక విషయములలో లీనం కాకుండా, రాగ ద్వేషములు, సుఖ దుఃఖములు మొదలగు ద్వంద్వముల వలన ప్రభావితం కాకుండా, జీవించ గలిగిన మానవుడు ముక్తిని పొందుతాడు. ఇనుమును, బంగారమును, నిందను, స్తుతిని, సమంగా భావించేవాడికి, తాబేలు ఎలాగయితే తన అంగములను తన డిప్పలోకి ముడుచుకుంటుందో ఆ ప్రకారంగా ప్రాపంచిక విషయముల నుండి తన ఇంద్రియములను తనలోకి ఇముడ్చుకునే వాడికి, ముక్తి అనాయాసంగా లభిస్తుంది.

నేను పైన చెప్పిన విషయములన్నీ నీ తండ్రిగారి దయవలన నీ తండ్రిగారి బోధనల వలన, నీకు సిద్ధించాయి. నేను చెప్పిన దానికంటే నీకు తెలిసినది అధికము. నీ బాల్య చాపల్యము వలనా, నీ భావనలో సందేహములు, భయములు ఉండటం వలనా, నీవు సర్వజ్ఞుడవు అని నీవు ఎరుగవు. జ్ఞానము, విజ్ఞానము నీకు ఉన్న గొప్ప గుణాలు. కాని అవి సమగ్ర రూపం దాల్చకపోతే నీకు మోక్షం సిద్ధించదు. కాబట్టి ధృఢనిశ్చయముతో పరిపూర్ణత సాధించు. నీకు ఏ కొరతా లేదు. నీకు మోక్షము సంప్రాప్తిస్తుంది. ముందు నీలో ఉన్న సంశయములు అన్ని విడిచిపెట్టు. నీవు ఎక్కడి నుంచి వచ్చావో అదే నీ శాశ్వతనివాసము అని తెలుసుకో.ॅ అని జనకుడు శుకునికి జ్ఞాన బోధ చేసాడు.

జనకుని జ్ఞానబోధతో శుకుని సంశయములు అన్నీ తీరిపోయాయి. అతని మనస్సు శాంతి పొందింది. తానెవరో తాను తెలుసుకున్నాడు. తండ్రి వద్దకు తిరుగు ప్రయాణము అయ్యాడు.

మహా భారతము
శాంతి పర్వము